

Nr 1 1988 årg 12 20 kr

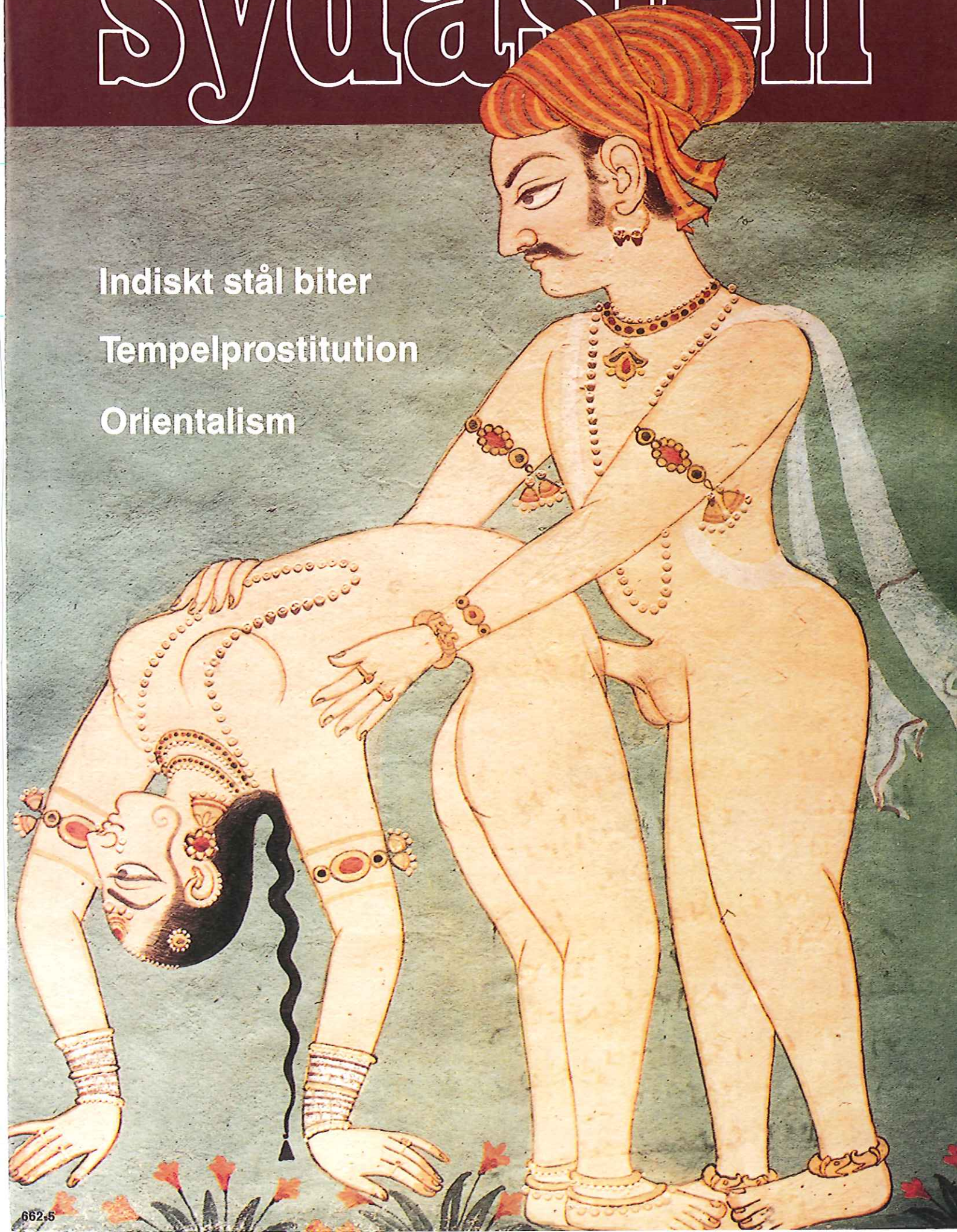
politisk och kulturell tidskrift

# sydasien

Indiskt stål biter

Tempelprostitution

Orientalism





**NYTT PRIS  
20 KR**

# sydasien

politisk och kulturell tidskrift

Tobias Hellström	3	<i>Vadå — cricket?</i>
Ian Anthony	4	<i>Indien, Pakistan och atombomben</i>
Ajit Roy	7	<i>Vänstern framåt</i>
Ur "India Today"	8	<i>Mästerbedragaren</i>
Hans Holmén	10	<i>Vår syn på Orienten</i>
Ur "India Today"	13	<i>Änkans skärv</i>
Gail Omvedt	16	<i>Devdasi — i gudarnas tjänst</i>

## SPECIALREPORTAGE

Jan af Geijerstam & Peter Nyblom	18	<i>3 000 år med indiskt järn</i>
-------------------------------------	----	----------------------------------

Ur "India Today"	24	<i>Belägringen av Dacca</i>
Bo Lidman m fl	26	<i>Amnesty om Sydasien</i>
Hammett Murphy	31	<i>Tipset</i>
	32	<i>Recensioner</i>
	34	<i>Notiser</i>
Kalle Kjellman	36	<i>Schack — en indisk gåva</i>

## LEDARE

I *Sri Lanka* finns sedan oktober 1986 mer än 20 000 indiska soldater stationerade. Minst 700 soldater och tamilska gerillamän har dödats, tusentals civila har mist livet och cirka 400 000 människor beräknas vara på flykt undan de indiska styrkorna.

Utmed gränsen mellan Indien och *Pakistan* pågår sedan decennier ett ställningskrig mellan de bägge ländernas arméer. Ett krig som hela tiden skördar offer. Gränskonflikten i Kashmir är fortfarande, mer än 40 år efter självständigheten 1947, ett olöst problem. Tre krig har — hittills — utkämpats på grund av dessa gränsmotsättningar. Så sent som i höstas rapporterades om häftiga gränsstrider där 150 pakistanska soldater ska ha dödats eller sårats.

Längs den så kallade McMahonlinjen mellan Indien och *Kina* finns också en olöst gränskonflikt som drev de bägge länderna i krig 1962. Under 1987 samlades stora militära styrkor på bägge sidor om gränsen. Det är nu spändare än det någonsin varit sedan kriget 1962. Över en halv miljon soldater finns i gränsområdet, i maj förra året kom rapporter om häftiga strider.

Indiska styrkor drabbade samman med soldater från *Bangladesh* i juli 1987 på gränsen mellan de bägge staterna. Sju människor uppges ha dödats.

I *Punjab* fortsätter våldet trots att presidentstyret införts och att allt fler armésoldater sänts till delstaten. De blodiga motsättningarna mellan olika grupper av sikher och hinduer tycks snarare öka i omfattning.

*Assam*, *West-Bengal* och *Goa* är andra platser i Indien där regionala motsättningar och lokala självständighetskrav krävt ingripande med vapenmakt från myndigheterna det senaste året.

Allt detta känner naturligtvis den svenska regeringen till. Ändå väljer den att understödja fortsatt vapenexport till Indien.

I avtalet mellan den indiska och svenska regeringen om Bofors haubitsaffär har den svenska regeringen till och med förhandlat bort den bestämmelse om vapenexport som antagits av riksdagen och som säger att "utfärdad exportlicens bör därför indragas... om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med annan stat eller får inre väpnade oroligheter."

Bara under de första månaderna 1987 exporterades svenska vapen till Indien för 715 miljoner kronor, nära 40 procent av den totala svenska vapenexporten under denna tid.

**Stoppa exporten av svenska vapen till Indien!**

Sydasion, Box 1625, 22101 Lund

Besöksadress: Råbygatan 5B (Lars Eklund) Tfn: 046-13 35 68

Ansvarig utgivare: Thomas Bibin. Teknisk redaktör: Lars Eklund

Tryck: Grafiska Huset, Luleå 1988. Fotosättning: Norrdistribution.

Register: Progek, Göteborg. ISSN: 0282-0463

Prenumeration: 90 kr (privatpersoner), 100 kr (institutioner och stödprenumeranter). Lösnummerpris: 20 kr.

Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN

Redaktion för detta nummer: Peter Christensen, Birgitta Fahlberg-Tornérhielm, Tobias Hellström, Felix Jansson, Kalle Kjellman, Bo Lidman, Anders Lindh, Hammett Murphy (Stockholm)

Manusstopp för nästa nummer: 11 april 1988.

Kontaktpersoner för Sydasienskommittéerna:  
Stockholm: Gerard Rikken, Ringvägen 9 A, 117 26 Stockholm, tfn 08-68 43 71

Göteborg: Thomas Bibin, V Bodarnevägen 3102, 441 60 Alingsås, tfn 0322-511 77

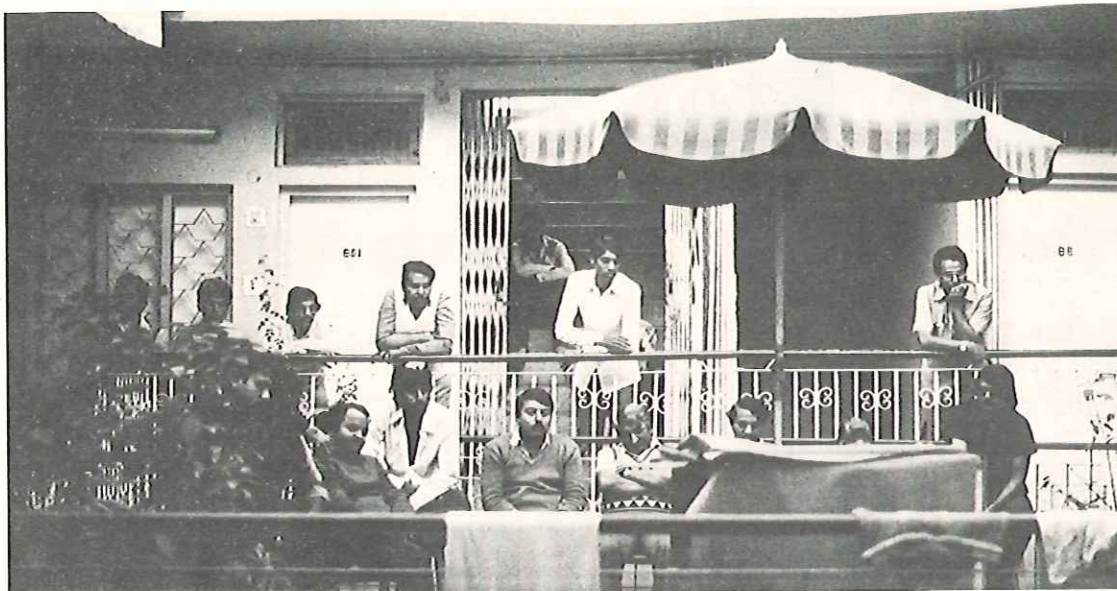
Skåne: Göran Djurfeldt, Kullavägen 3, 230 02 Åkarp, tfn 040-46 08 95.

Sydasienskommittéernas plattform:

Sydasienskommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasien och att stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området.

Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasien och i Sverige.





Testmatch —  
kriketlandskamp  
— mellan Paki-  
stan och Indien.  
På hotellet i Para  
Ganj, Delhi, följer  
alla matchen med  
allvarsamt intres-  
se. En gång i halv-  
timmen jublar de.  
Åt vad?

Foto:  
Tobias Hellström

## Vadå - kriket?

Det är obegripligt, mördande långtråkigt och vansinnigt populärt. Det är ett dagligt samtalsämne från Peshawar till Dacca, från Srinagar till Colombo, på tåg och i gathörn, framför hundratusentals TV-apparater i byar och i städer.

Läs denna artikel — och du behöver inte längre känna dig utanför när du nästa gång besöker Sydasien och drabbas av den gåtfullaste formen av brännboll.

Kriketens anor sägs gå tillbaka till 1500-talets England, nuvarande regler daterar sig i huvudsak till 1700-talet. De engelska imperiebyggarna spred sporten över världen, i några länder fick den fotfäste med besked. Där är idag kriketen ännu populärare än i sitt ursprungsland.

Indien, Australien, Pakistan, Västindien och England rankas som de fem främsta landslagen. Hög klass håller även Sri Lanka, Nya Zeeland och Zimbabwe.

Tre saker bidrar till det mildt sagt svaga intresse folk från icke kriketspelande nationer brukar visa sporten.

En kriketmatch tar *LÅNG TID* att genomföra, förmodligen längre tid än i någon annan lagsport: 1—5 dagar med ungefär sex timmars effektiv speltid per dag.

Kriket har *KONSTIGA REGLER*.

Kriketspelet är nedlusat med *MYS-TISKA TERMER*: "innings", "bowled", "stumps", "bails"...

Men egentligen är det inte så invecklat som det kan verka vid en första anblick. Med en god portion tålmod och denna kriketguide i handen bör även du kunna njuta av denna förfina form av brännboll.

Alltså:

*Kriketplanen* är vanligtvis något större än en fotbollsplan. Dock finns inga bestämda mått, gränserna fastställs före match. Mitt på planen finns ett kortklippt område (the pitch) om 20 x 30 meter med en grind (wicket) vid vardera kortsidan.

*Grinden* består av tre trästavar (stumps) med två träpinnar löst vilande i skåror ovanpå. De ska falla ner när bollen träffar grinden. I höjd med grinden finns en 2,64 meter lång kastlinje (bowling-crease). 1,22 meter framför och parallellt med grinden finns slagmannens linje (popping crease).

*Slagträet* är närmare en meter långt och väger drygt ett kilo. *Bollen* är gjord av tunna korkskivor, kompakt sammanbundna med bindgarn och klädd med läder.

*Lagen* består av elva man och är omväxlande inne- och utelag. Bara inne-laget kan ta poäng. Vardera laget har en eller två inneomgångar (innings).

*Innelaget* (batting side) placerar bara två spelare åt gången på planen, som slagmän (batsmen) vid varsin grind.

*Utelaget* (fielding side) utser en kastare (bowler) som från den ena grinden ska kasta bollen mot den motsatta slagmannens grind. Bakom grinden står en grindvakt (wicket-keeper) för att ta bollar som passerat slagmannen/grinden och för att ta emot returerna ute från planen.

Övriga utspelare placerar sig taktiskt ute på planen för att ta bollen.

*Slagmannen* försöker slå bollen utom räckhåll för utspelarna och sedan hinna byta plats med lagkamraten vid den andra grinden så många gånger som möjligt innan bollen kommer tillbaka till grindvakten (det räcker att slagmannen nuddar

gräset med slagträet innanför slaglinjerna innan han vänder).

Varje lyckat byte ger en poäng (run). Slår slagmannen bollen ut över planens gränser får han — utan att behöva springa — sex poäng (om bollen inte studsar på vägen ut) eller fyra poäng. Fel som kastaren begått kan även ge poäng.

*Kastaren* ska kasta bollen med rak arm så att bollen studsar inom räckhåll för slagmannen. Han är utelagets nyckelperson som ska överlista slagmannen genom att hela tiden variera kasten: lätt, hårt, spinn, skruv. Kastaren får kasta en serie (over) om sex kast innan han avlöses.

Lagen byter uppgift när tio slagmän blivit utslagna eller överenskommet antal kastserier avverkats eller innelagets kapten frivilligt avslutar omgången (declaration)

För utelaget gäller det alltså att få slagmännen utslagna (out) — brända — så fort som möjligt. Det kan ske främst på följande tre sätt:

1. Kastaren träffar grinden direkt med bollen så att en tvärpinne ramlar ner.
2. Utelaget tar lyra.
3. Utelaget kastar ner slagmannens grind när slagmannen är ute och springer under ett försök att byta plats med lagkamraten.

Dessutom kan slagmannen bränna ut sig genom att bryta mot reglerna på en mängd sätt. T ex genom att stoppa bollen (som bedöms vara på väg att träffa grinden) med händer och kropp eller genom att blockera vägen till bollen för utelagets spelare.

Det lag som fått ihop flest poäng på sina inneomgångar vinner.

Enkelt, eller hur?

**Tobias Hellström**



# ”De har litet att vinna —

## *Fredsforskare om Indien, Pakistan och atombomben*

Visst är risken stor att både Pakistan och Indien skaffar sig egna kärnvapen, för Indiens del skulle det troligen bara ta ett halvår att sätta ihop en atombomb — om landets ledning gav sitt klartecken.

Men detta innebär inte att en kärnvapenkapprustning i Sydasiens är oundviklig.

Frågan avgörs i ett komplicerat spel där diplomatiska, politiska, militärt-tekniska

och ekonomiska faktorer styr utvecklingen.

Egentligen har Indien och Pakistan lite att vinna, men mycket att förlora, på ett beslut att bygga kärnvapen.

Det skriver här *Ian Anthony* i en analys av kärnvapenpolitiken på den indiska subkontinenten exklusivt för *SYDASIEN*.

Artikelförfattaren är forskare vid *Sipri, Stockholm International Peace Research Institute*.

**I**ndien och Pakistan är två av de länder som ligger närmast till för att bli världens sjätte kärnvapenstat. Vad mer är, om det ena landet utför en kärnvapensprängning kommer det andra landet säkerligen följa tätt efter.

Att det finns en djup oro internationellt för den pakistanska kärnvapenpolitiken framgick av den amerikanska kongressens beslut förra året att hålla inne militär hjälp till Pakistan från den 1 oktober 1987.

Det var den mest dramatiska händelsen under ett år då det pakistanska kärnvapenprogrammet avhandlades påfallande ofta i massmedia.

Den 28 januari berättade *Abdul Qader Khan*, Pakistans främste atomforskare, för den indiske journalisten *Kulip Nayar* följande:

”Det sägs att Pakistan aldrig kommer att kunna framställa bomben. Men det har vi gjort. Vi kommer att använda bomben om vår existens hotas.”

Den 16 februari deklarerade den amerikanske ambassadören Hinton att den pakistanska atompolitiken var ”oförenlig med ett rent fredligt program”.

Den 23 mars sa general *Zia* till *Time* att ”Pakistan har förmågan att bygga bomben .... du kan skriva att Pakistan i dag kan bygga en bomb närhelst det så önskar”.

I maj försökte en kanadensisk medborgare som var född i Pakistan, *Arshad Pervez*, smugla 20-25 ton specialstål ut ur USA och det uppgavs att stålet skulle användas i den pakistanska atomanläggningen i *Kahuta*.

*Kahuta* är den anläggning där Pakistan troligen har anrikat uran 235 till en nivå som gör det användbart för tillverkning av kärnvapen.

Med dessa fakta i handen är det inte

förvånande att det i diskussionen om det pakistanska atomprogrammet tas för givet att det har utvecklats främst — fast inte enbart — för att anskaffa kärnvapen eller att Pakistan redan de facto är en kärnvapenstat.

**M**ed utgångspunkt från detta har det utbrutit en häftig debatt om hur länder med utvecklad atomteknologi, särskilt USA, ska kunna förhindra att Pakistan skaffar sig kärnvapen. Under hela 1970-talet sökte USA få stöd från andra länder med kärnkraftsteknologi i ett försök att förhindra försäljning av kärnkraftsteknik och material till ”tröskelstater” i allmänhet och Pakistan i synnerhet.

Misslyckandet att få europeiska länder att sluta upp bakom dessa ansträngningar bidrog till att underminera tron på metodens användbarhet.

Med tanke på skillnaderna i utrikespolitik, inte minst bland länder med kärnvapenkunnande, är misslyckandet kanske inte oväntat. Uppkomsten av nya länder med atomkunnande till salu, särskilt Argentina, Kina, Indien, Pakistan, Spanien och Jugoslavien, har gjort det ännu mindre sannolikt att en tröskelstat kan hindras att framställa kärnvapen genom påtryckningar mot leverantörsstater.

**M**en att säga att en multi-lateral kontroll av de världsomspännande leveranserna av kärnvapenteknik är omöjlig är inte det samma som att säga att en pakistansk utveckling av kärnvapen är oundviklig. Trots uppfattningen i väst att någonting som mest liknar en kärnvapenkapprustning redan är på väg på subkontinenten, är kärnvapenfrågan i Sydasiens betydligt mer invecklad än så.

Det finns tre betydelsefulla hinder för framtida kärnvapen i Indien och Pakistan.

För det första: försök från Indien och Pakistan att krossa varandras kärnvapenprogram och effekterna av icke-spridningspolitiken i resten av världen.

För det andra: de militära problem som konstruerandet av en kärnvapenarsenal innebär. Dessa består av tekniska problem (exempelvis konstruktion av stridspetsar, att hitta passande vapenbärare och att ta fram ett system för stridsledning och kontroll av kärnvapen) samt doktrinära problemställningar kring kärnvapens användning under sydasiatiska förhållanden.

Det tredje hindret är den politiska nyttan av ”tröskelstatus” för såväl Indien som Pakistan. Eftersom bägge länder utövar ett betydande inflytande i kraft av hotet att de kan komma att skaffa sig kärnvapen, kommer en uttaland och fullt öppen satsning på kärnvapen i grunden att förändra alla deras utrikespolitiska förbindelser.

**I**ndiens och Pakistans respektive regeringar lägger ned stor del av sitt diplomatiska och politiska kapital i försöken att hindra varandra att lägga beslag på beståndsdelarna till en kärnvapenarsenal, med varierande framgång.

I Indien koncentreras ansträngningar på att lägga hinder i vägen för vapensamarbetet mellan USA och Pakistan. Faktum är att New Delhi inte lägre motsätter sig varenda vapenavtal som Pakistan är inblandat i, utan siktar in sig på vapensystem som kan öka Pakistans möjligheter att tränga igenom det indiska luftförsvaret.

Indiska officiella talesmän och experter söker ständigt rikta uppmärksamheten mot hotet från stridsflygplanen *F-16* och det



# men mycket att förlora”

större inflytande som landet anses få genom köp av flygplan som kan leda och samordna attacker på indiskt territorium.

Den indiska reaktionen på leveranserna av *E-2C Hawkeye* som USA och Pakistan har diskuterat men ännu inte genomfört, har varit särskilt häftig.

Indien söker också uppmärksamma dels Pakistans kärnkraftssamarbete med Kina dels vådan av gemensam forskning och utveckling av kärnkraftsteknik i de muslimska länderna.

Medan de flesta forskare utanför den indiska subkontinenten drar sig för att säga att Kina öppet har stött Pakistans vapenprogram, råder ingen sådan tystlåtenhet bland indiska experter. Vissa räknar redan Pakistan som en kärnvapenstat.

Men trots allt är det i praktiken inte mycket Indien kan göra för att påverka leveranserna till Pakistan.

Samarbetet mellan Kina och Pakistan har sitt upphov i den ömsesidiga antagonismen mot Indien, fast möjligheterna till inflytande i västra Asien för Kinas del numera torde vara lika starkt skäl för samarbetet. Indien är helt enkelt inte tillräckligt viktigt för USA för att kunna mäta sig med Pakistan och det inflytande som landet skaffat sig i Washington efter den iranska revolutionen och Sovjets invasion av Afghanistan.

**P**akistan har ett ännu mer begränsat diplomatiskt spelrum för att kunna påverka det indiska atomprogrammet som inte längre är beroende av utländska leveranser för sin fortlevnad.

När det gäller vapenbärare har Indien en räckvidd med flygplan och artilleripjäser som teoretiskt sett har kapacitet att nå mål i Pakistan. Därför strävar Pakistan i sin kärnvapendiplomati främst mot att förhindra att Indien kommer över avancerade datorer och annan högteknologisk utrustning som skulle kunna vara värdefull för att utveckla framtida indiska kärnvapenmissiler.

Pakistans inflytande är dock inte tillräckligt stort vare sig i Washington eller i Europa för att sätta stopp för Indien mer än i undantagsfall.

Men detta innebär inte att det inte finns några diplomatiska eller politiska hinder mot indiska kärnvapensträvanden. Den indiska regeringen är väl medveten om att landet skulle få betala ett högt pris både politiskt och



Foto: SIDA:s bildarkiv

ekonomiskt om det framställda kärnvapen.

De indo-sovjetiska relationerna är förmodligen tillräckligt grundmurade för att överleva en indisk utveckling på bred front, somliga har till och med framkastat att Sovjetunionen inte skulle ta särskilt illa vid sig om en av dess vänskapligt sinnade länder uppnådde status som kärnvapenstat. Samtliga övriga kärnvapenmakter och tröskelländer är fientligt inställda till Moskva.

Indien skulle äventyra sina allt starkare ekonomiska band med Förenta Staterna, Japan och EG-länderna om det skaffade sig kärnvapen. Men indisk expertis hävdar att detta skulle vara ett övergående fenomen eftersom företagen i väst gör sina investeringar i Indien av kommersiella och inte av politiska skäl — och därför skulle kunna pressa de egna regeringarna att tillåta en fortsatt handel, särskilt om konkurrenter från andra i-länder tillåts fortsätta handeln.

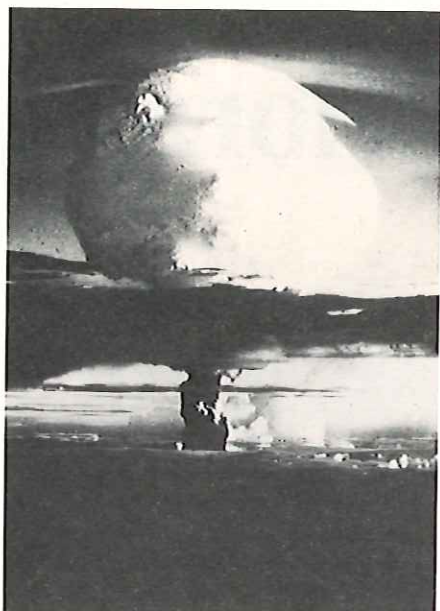
Efter några månader skulle den värsta

uppståndelsen lägga sig och handelsparterna skulle återuppta sina affärer med Indien. Indien skulle lida skada i sina relationer med u-länderna och möjligheterna att kritisera dagens kärnvapenstater skulle minska om landet skaffade sig kärnvapen självt. Emellertid behöver detta inte i sig betraktas som någon större hämsko av framtida indiska regeringar.

**V**arken Indien eller Pakistan vill sticka under stol med att de äger tekniska och andra tillgångar för att framställa kärnvapen, och bägge planerar att nå en nivå där de kan sätta ihop en atombomb ganska snabbt. Exakt hur snabbt spekuleras det över.

Indien skulle troligen kunna få fram kärnvapen som skulle kunna träffa mål i Pakistan inom sex till åtta månader från den tidpunkt då regeringen ger sitt klartecken, även om en del indiska experter bedömer att produktionstiden i nödfall skulle kunna krympas till bara fem veckor. ➤





➤ För Pakistans del är bedömningen ännu osäkrare eftersom landet aldrig genomfört någon provsprängning av en kärnladdning. I indiska anklagelser, som bestämt förnekas av Peking, antyds att Kina delade med sig av resultaten från sin tredje provsprängning till Pakistan. Men även om så skulle vara fallet har Pakistan då bara skaffat sig kunskaper om de tekniska förutsättningarna för en mycket stark och tung kärnladdning.

Både Indien och Pakistan skulle tvingas ta med i beräkningarna stormakternas reaktion på upptäckten att de höll på att ta fram egna kärnvapen.

För Indiens del vore problemet måhända mindre akut. Dels är tidsfaktorn mindre, dels är omvärldens kanaler för påtryckningarna begränsade. För Pakistan är förhållandena annorlunda. Både USA och Sovjetunionen har möjligheter att sätta mycket hård press på Pakistan. Förenta Staterna ger inte bara ekonomiskt stöd till Pakistan, utan står också för merparten av kostnaderna för de afghanska flyktingarna i landet. Priset för ett stopp för det amerikanska understödet skulle bli mycket högt.

Sovjetunionen har i dag över 100 000 soldater i Afghanistan tillsammans med en stor vapenarsenal och en infrastruktur med militärbaser och underhållsdepåer som mer än väl skulle räcka för militära operationer i Pakistan.

Under omständigheter då det blivit känt att Pakistan höll på att ta fram kärnvapen så fort som möjligt, skulle det innebära ett högt spel av de pakistanska beslutsfattarna att förmoda att ingen inblandning skulle ske utifrån.

Ännu viktigare vore att med alla till buds stående medel hemlighålla framställningen av kärnvapen för Indien. I högrivande försäkringar mellan Pakistan och Indien slås det fast att inget av länderna kommer att

vara den förste att introducera kärnvapen på subkontinenten i fredstid. Om det blev känt att kärnvapen var på väg att framställas i Pakistan skulle Indiens drivfjäder för att inleda någon form av anfall mot Pakistan vara mycket stark; om en kris redan hade blossat upp skulle ett anfall förmodligen vara oundvikligt.

Med tanke på de nära förbindelserna mellan Indien och Sovjetunionen kan Pakistan inte räkna med att Moskva inte informerar New Delhi om de pakistanska planerna om man uppdagar dem.

Till yttermera visso: om det uppdagades att Pakistan försökte färdigställa kärnvapen, skulle det starta en kärnvapenkapprustning som Indien nästan säkert skulle vinna. Under en kris, men innan allvarliga strider utbrutit, skulle Pakistan vara mycket beroende av amerikanskt diplomatiskt och politiskt stöd för att kunna uppväga Indiens militära övertag.

Detta stöd kanske uteblir om det blir känt att Pakistan kämpar för kärnvapenstatus.

F-16-planen, oftast beskrivna som troliga bärare av en pakistansk atombomb, har en transportkapacitet på två ton vid användandet av särskilda, förstärkta anordningar. De är därför möjligen för lätta för att transportera kärnladdningar. Dessutom har Pakistan för närvarande högst 40 F-16-plan, varav minst sex stycken är byggda för övningsbruk.

Dessa plan bemannas av två eskadror som också förväntas ha ett stort ansvar för Pakistans luftförsvaret och inte uteslutande kan användas för kärnvapenuppdrag.

Ytterligare ett problem med att använda F-16 är att Pakistan bara skulle kunna framställa ett relativt litet antal kärnvapen. Med tanke på storleken och kvalitén hos de indiska luftstridskrafterna skulle det vara omöjligt för det pakistanska flygvapnet att garantera de politiska beslutsfattarna att man skulle kunna tränga igenom försvaret och träffa målen även om alla plan användes — av ovanstående resonemang en knappast trolig utveckling.

Andra har framkastat att Pakistan skulle kunna utveckla långdistansrobotar för att bära kärnladdningar, men det klarar de pakistanska vetenskapsmännen antagligen inte av med den teknologi de har tillgång till.

Det är därför osäkert om Pakistan av rent tekniska skäl skulle klara av att få en bomb att nå sitt mål.

Ur en rent militär och teknologisk synvinkel är Pakistan därför i ett mycket sämre läge än Indien och har allt att förlora på att ta fram egna kärnvapen.

Indien och Pakistan verkar ha litet att vinna och mycket att förlora på ett beslut att bygga kärnvapen. Samtidigt är det uppenbart att de vinner mycket genom statusen som tröskelationer. Detta gäller särskilt när det gäller vapenleveranser och annan militär

hjälp. Supermakterna har bistått med stora mängder konventionella vapen, delvis för att stävja den osäkerhet som förmodas driva på kärnvapenuvecklingen i Indien och — i Pakistan.

Det amerikanska intresset för icke-spridning av kärnvapen stiger och sjunker i takt med diskussionerna om förnyad eller ökad militärhjälp till Pakistan. Islamabad är utan tvekan medvetet om att dess strategi i kärnvapenfrågan är ett instrument genom vilket landet kan påverka besluten i Washington.

Pakistans problem är att det är ett ganska stort och mäktigt land som utifrån betraktas som svagt och osäkert. Med en befolkning om 80 miljoner, avsevärd militär slagkraft och en stor grupp inhemska tekniker, skulle Pakistan vara en dominerande politisk kraft i vilken annan del av världen som helst — utom i Sydasiens. Här är storleken och styrkan hos grannstaterna Indien, Kina, Iran och Sovjetunionen (åtminstone för tillfället) så enorm.

Ytterligare en fördel med tröskelstatusen är att landet omöjligt kan ignoreras. Om detta betyder mycket för relationerna med stormakterna, betyder det ännu mer för de indo-pakistanska förbindelserna. Utan sin tröskelstatus skulle Pakistan tvingas acceptera ett indiskt övertag i alla sydasiatiska angelägenheter.

Samma sak gäller för Indien med tanke på dess relationer med Kina. Tröskelstatusen är ett skäl till att Kina inte ignorerar den indiska ståndpunkten i gränstvisten länderna emellan och när det gäller sydasiatiska frågor i allmänhet.

Men i Indien tycker man att den enda orsaken till att Kina anses som en stormakt på världsnivå är att landet har kärnvapen. Tidigare har Indien funnit att dess relationer med Sovjet, Förenta Staterna och de allt mer ekonomiskt viktiga staterna i Sydostasien och Fjärran Östern har hämmats av dessa länders oro för hur Kina skulle kunna reagera.

Jämlikhet på kärnvapenområdet kunde ändra detta.

Sammanfattningsvis verkar det som om dagens debatt om kärnvapenspridning i Indien och Pakistan har baserats på en ofullständig granskning av de regionala frågorna.

Det innebär inte att risken inte finns för kärnvapenspridning. Det verkar vara ofrånkomligt att åtminstone Indien kommer att bli en kärnvapenstat vid någon tidpunkt. Det är lika klart att tidsschemat för detta läggs fast i New Delhi och inte på grund av utomstående faktorer.

Dock måste diskussionen om icke-spridning höja sig över det indo-pakistanska sammanhanget och göra klart för tröskelstaterna storleksordningen av de problem som hör ihop med att vara en kärnvapenstat.

Översättning: Tobias Hellström ■



# Vänstern framåt

Ajit Roy



Calcutta 21 december 1987

Indisk politik har nyligen ändrat karaktär. Vad som var ett rörligt krig om den politiska makten, har övergått i ett positionskrig med fyra framträdande grupperingar:

1. Det regerande partiet i Delhi — Congress (I) — med dess allierade AI-ADMK och National Conference, som regerar i delstaterna Tamil Nadu resp. Jammu & Kashmir,

2. den förenade fronten med fyra vänsterpartier under CPI(M)s ledning,

3. koalitionen mellan den militanta hinduiska Bharatiya Janata Party (BJP) och Lok Dal (B), som regerar i delstaten Haryana, och

4. den nybildade alliansen mellan Jan Morcha, ledd av Rajiv Gandhis tidigare finansminister V P Singh, och några småpartier som Janata, Congress (S) och Lok Dal (A).

Tre regionala partier, Telugu Desam och Assam Gana Parishad, som är i regeringsställning i Andhra Pradesh resp Assam, och oppositionspartiet DMK i Tamil Nadu har ännu inte valt sida. Valet för dem står mellan vänstern och BJP.

Hoppet hos de tre oppositionsgrupperna att snabbt kunna dra fördel av Rajiv Gandhis många skandaler håller på att försvinna. Det blev inga massavhopp från Congress(I) och oppositionen börjar vänja sig vid ett utdraget positionskrig där det gäller att ha en strategi med sikte på parlamentsvalet om två år. Formellt har man dock inte gett upp sitt krav på nyval.

I mitt förra brev nämnde jag vänsterns växande inflytande, något som nyligen kom till uttryck i en miljondemonstration i Delhi. Bakom den stod de fyra vänsterpartierna under ledning av CPI(M). Demonstrationen imponerade på tre sätt: Den visade vänsterns inbrytning i Indiens hindi-hinduiska hjärtland. Antalet sikhiska bönder från Punjab var stort. Den väldiga folkmassan visade en exemplarisk disciplin, att jämföra med de ligistfasoner som brukar präglade massmöten organiserad av Congress(I).

Massmötet i Delhi påvisade vänsterns viktiga roll och strax därefter sammankallade premiärministern tillika CPI(M)-ledaren Jyoti Basu ett möte mellan sju delstatspremiärministrar från oppositionen. Under mötet, där deltagarna protesterade mot Rajiv Gandhis politik, framstod Jyoti Basu som den främste talesmannen.

Det finns några andra inslag i utvecklingen som kan vara värda att nämna:

1. Distriktsdomstolen i Bhopal har tilldömt de 500 000 offren för gaskatastrofen en provisorisk hjälp på 3 500 miljoner rupier. Domslutet välkomnades över hela landet. Union Carbide försöker slingra sig från domslutet genom att skjuta över ansvaret för tragedin på andra. Det krävs att världspinionen resolut ger de olyckliga gasoffren sitt stöd för att Union Carbide ska tvingas betala.

2. Den undersökningskommission som tillsattes av Rajiv Gandhi med anledning av den s k Fairfaxaffären har avgivit sin rapport. I motsats till några andra aktuella rapporter har denna snabbt offentliggjorts. Skälen är uppenbara. Rapporten är ett politiskt beställningsjobb av Rajiv med syfte att misskreditera hans tidigare finansminister. Den hör hemma i papperskorgen, sa oppositionspolitikern som inledde debatten i parlamentet, medan en välkänd kolumnist skrev:

”Många av oss enfaldiga trodde att rapporten skulle peka ut vem som stoppade de 300 miljonerna rupier i sin ficka när försvarsutrustningen köptes. Istället för ett rakt svar på en rak fråga får vi i vår hand en sinnesförvirrad rapport, som ifrågasätter motiv och kompetens hos dem som satts att undersöka skumrasket.”

3. I de bergiga delarna av distriktet Darjeeling i Västbengalen kämpar GNLF (Gorkha National Liberation Front) för ökat självstyre. Under de senaste veckorna har situationen mest av allt liknat ett uppror. Delstatsregeringen har från början handskats dåligt med problemet och tvingas nu tillgripa en lag, som bestämt har fördömts av alla demokratiska krafter i landet.

Översättning: Bo Lidman

## NEWSHOUND



## By Rap





# Natwarlal bedragaren



Under sträng bevakning och bakom dubbla lås sitter Natwarlal i häkte i Benares.

Natwarlal är mannen som kan förvandla en säck ärtor till en förmögenhet och muta fångvaktare med gamla tidningar. Nu sitter han bakom lås och bom. Men hur länge?

Han kallas Natwaral och är Indiens mest berömda bedragare. Sen femtio år opererar han i en rad indiska delstater och duperar bankirer, affärsmän, järnvägstjänstemän och fångvaktare. Han har ett drag av Robin Hood och är mycket populär. Det finns en film om hans liv, som heter just "Mr Natwarlal". Huvudrollen spelas av superstjärnan Amitabh Bachan, som är god vän med Rajiv Gandhi.

Natwarlal kommer från en by i Bihar. Hans far var chef på en järnvägsstation där och Natwarlal fick som pojke inblick i järnvägens rutiner. Han studerade ekonomi och skaffade sig erfarenheter från bankirvärlden. Detta i kombination med en enastående förmåga att dupera och förfalska

gjorde Natwarlal till en framgångsrik bedragare.

Natwarlal började i liten skala. Han förfalskade fraktsedlar och löste ut gods från järnvägsstationer, t ex en låda skruv. Under fyrtioalet började han tjäna större pengar. Då var det brist på textil, vilket Natwarlal kunde utnyttja till sin egen fördel. Han utgav sig för att vara statstjänsteman med makt att skaffa textil. Mot stora förskott från textilhandlarna, som alla var ivriga att få en extra tilldelning av tyg, överlämnade Natwarlal förfalskade fraktsedlar.

## Kors och tvärs

Under 50- och 60-talet for Natwarlal kors och tvärs och lurade banker och affärsmän. Han levde på stor fot för att skapa förtroende hos sina offer. Han planerade sina tillslag i minsta detalj. Varje dokument var noga förfalskat och ingenting lämnades åt slumpen.

Från Bihar skickade Natwarlal en säck ärtor med järnväg till Calcutta. Han för-

falskade fraktsedeln så att där stod att han skickat 100 säckar. Med hjälp av det dokumentet kunde han få ut ett förskott från en bank. Sen rullade ärtorna i ett allt vildare tempo tills Natwarlal en dag försvann spårlöst med 325 000 kronor.

Men Natwarlal var inte den som ville hålla sin framgång hemlig. Vid ett tillfälle besökte han sin hemby, kungligt klädd och med tre bilar. Han lät bygga en paviljong, satte några kockar i arbete och bjöd hela byn på en storslagen måltid. De fattiga fick 50 kr var.

För några månader sen slog Natwarlal till mot en stor klockaffär i New Delhis centrum. Oklanderligt klädd presenterade han sig som inrikesministerns privatsekreterare. Han förklarade att kongresspartiet skulle ha ett möte och att de närvarande skulle få en klocka var i present. Natwarlal tittade igenom kollektionen av klockor och återvände nästa dag i en bil körd av en chaufför. Han bad affärsägaren att packa ner 93 klockor och att skicka med en av sina anställda till departementet. Väl där bad Natwarlal den anställde vänta utanför och själv försvann han med säkra kliv in i byggnaden. Efter en stund återvände han med en förfalskad check och övertog klockorna.

Hos en juvelerare i New Delhi utgav sig Natwarlal för att vara finansministerns privatsekreterare. Ministerns skulle gifta sig och Natwarlal valde ut ett antal dyrbara halsband. Sen for han med affärsägaren till finansdepartementet och där upprepades samma trick.

Natwarlal har åkt fast många gånger, men är en mästare också på att rymma. Han har hittills dömts till sammanlagt 113 års fängelse av en rad olika domstolar, men bara avtjänat omkring 20 år och rymt åtta gånger.

Natwarlals mest berömda rymning var från fängelset i Kanpur 1957. Där mutade han sina fångvaktare att öppna celldörren genom att ge dem en väska full av sedlar. Klädd i en insmugglad polisuniform promenerade han sen lugnt ut ur fängelset. Vakterna vid utgången gjorde honnör och öppnade. När de mutade fångvaktarna öppnade väskan fanp de den full av tidningar.

Nu sitter Natwarlal i häkte igen sen ett par månader. Bevakningen är rigorös. Natwarlal har hunnit bli drygt 70 år och har förutom gamla domar en rad nya rättegångar framför sig. Om lagen får råda kommer Natwarlal inte ut mer. Men vem vet vad Natwarlal planerar? Han kanske samlar tidningar eller redan fått ihop en handfull ärtor...

Översättning: Kalle Kjellman  
(India Today 30.11 87)



# "En gudagåva"

Natwarlal talar ut

## Tror du på Gud?

— O ja, jag har en stark tro. Så snart jag hamnar i svårigheter ber jag till Gud och alla mina bekymmer försvinner.

## Men är det inte motsägelsefullt av en bedragare att tala om Gud?

— Nej, nej. Vem säger att jag har bedragit någon? De sträckte fram sina pengar. De tvingade mig att ta dem och jag tog dem. Inte är väl det ett brott?

## Vad gör dig så säker på att det inte är kriminellt?

— Jag har inte dödat någon och aldrig skadat de fattiga. Jag röker inte, tuggar inte tobak och super inte. Jag sjunger andliga sånger. Jag vet att kapitalisterna är en börda för Indien. Det är deras fel att det går utför med vårt land. De samlar på sig stora rikedomar, medan våra bröder svälter. Så jag förmår dem att ge mig sina pengar och allt ger jag vidare till de fattiga.

## Är det berättigat också om metoderna är illegala?

— Är det ett brott att ta en handfull pengar från en ocean av rikedom för att ge till de fattiga? Mot Guds lagar är det inte ett brott. När jag dör ska jag be om en hedersplats vid Guds sida.

## Har du inte lagt undan pengar till dig själv?

— Nej, eftersom jag vet att så snart jag behöver pengar är det bara att hämta. (Kluckande av skratt.) Om jag får en timme på mig kan jag tjäna tusentals kronor. Jag bara sitter i min bil och ber dem hämta. De bär ödmjukt fram sina pengar och ger mig dem.

## Hur lärde du dig att få ihop pengar på ett så enkelt sätt?

— Det är en gudagåva. Det är inte något jag har lärt mig.

## Hur väljer du dina offer?

— Det finns gott om kapitalister och de är lätta att känna igen.

## Ditt favorittrick tycks vara att förfälska checker och fraktsedlar?

— Jag har studerat ekonomi. Jag har mycket att lära bankerna. Om Indien drog nytta av mitt kunnande skulle vi inte vara i ett så svårt ekonomiskt läge som nu. Jag hade lätt kunnat lösa problemen.

## Hur lyckades du rymma från fängelse så många gånger?

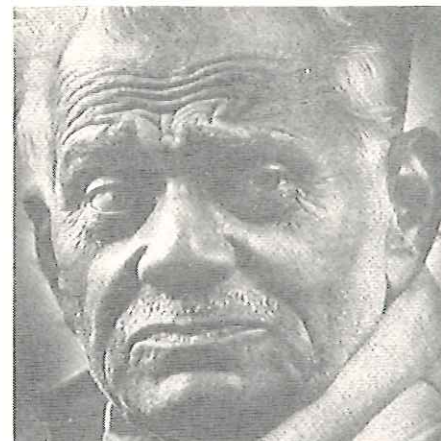
— Jag har aldrig rymt. De förde mig ut ur cellen, öppnade grindarna och lät mig köra iväg i min bil.

## Har du sett filmen "Mr Natwarlal" som bygger på ditt liv?

— Nej. Jag är den verkliga hjälten. Varför skulle jag då titta på en konstgjord?

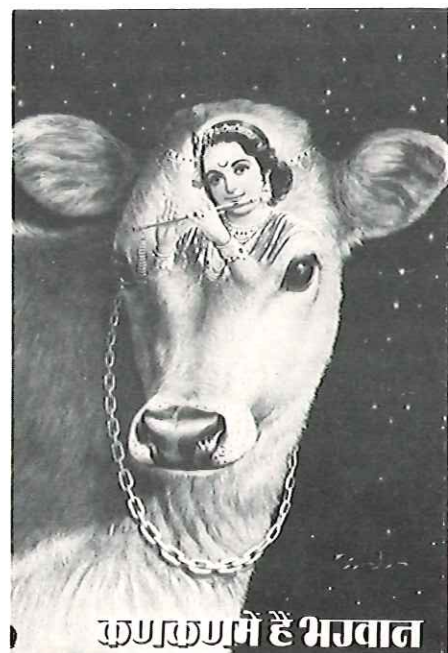
## Ångrar du något?

— Jag har inget att skämmas över. Jag är inte sorgsen. Varför skulle jag vara det? Jag är bara en aktör i livets drama. När Natwarlal dör är scenen slut.



"Jag lurar inte någon. Kapitalisterna bär ödmjukt fram sina pengar och ber mig ta dem." "Jag rymmer inte ur fängelse. Fångvaktarna gör honnör och låter mig gå."

## En indisk ko berättar



Kalle Kjellman har varit ute och rest igen. Den här gången har han samlat på sig material om den indiska kon och sen satt ihop det till en vandringsutställning med handledning. En ovanligt god idé om man ska döma efter handledningshäftet.

Vi har visserligen här i SYDASIEN tidigare försökt avliva myten om den heliga indiska kon som ett hinder för utvecklingen, men vi kan ju inte vara säkra på att vi lyckas. I alla fall inte med alla i hela landet.

Kjellmans svaghet för kor är sympatisk och vi minns Mahendra och den underbara kon. Här är han lagom pedagogisk och lite rolig dessutom. Vem visste t ex att kon har en "svår konkurrent" i vattenbuffeln?

En nyhet för mig är också seden att man då och då ger en tjur helt fri för att den ägarlös ska gå omkring och se till att släktet fortbestår. Får det gå till hur som helst i Indien?

Utställning/handbok kan beställas genom Riksställningar, 08-44 97 20. Den passar mellan- och högstadiet.

Thomas Bibin

## Tips inför Nepal-resan

"En resa till Nepal kan bli en helt oansvarig, yttlig och exotisk upplevelse, och för många blir den också bara det. Men besöket kan bli ett sällsynt tillfälle att uppleva och förstå lite av en annan verklighet. Lyckas du med detta upptäcker du också nya sidor av dig själv — upplev och se dig själv och din egen bakgrund med nya ögon."

Med denna utgångspunkt har den norska Nepal-föreningen låtit Nepal-kännaren Dag Norling göra en oerhört informativ broschyr, som på få sidor ger en introduktion till historia, kultur och dagens utvecklingspolitik samt praktiska tips för resenären till Nepal.

Det är dock ingen vanlig turistbroschyr, Norling avslutar med ett kapitel om vikten av att resenären visar respekt för landets kultur och traditioner — och han ger tips på lämplig litteratur.

Föreningen ger också ut en medlems-tidning "Hamro Patrika" (Vår tidning) med information om utvecklingen i Nepal. Medlemskap kostar 40 norska kronor, att betalas till norskt postgiro 4 20 24 38.



# Kaos, mystik och

Västerlandet är framstegsinriktat, Österlandet är oföränderligt. Västerlandet associeras med rationalitet, kunskap, effektivitet, humanism och liberalism. Österlandet förknippas med vidskepelse, ineffektivitet, despotism och promiskuitet.

Denna vår syn på "Orientens" representerar ett sätt för Västerlandet att definiera sig självt, att skapa en idealiserad västerländsk självbild.

Under hösten 1987 har Sverige varit föremål för en omfattande kultursatsning — ett försök att göra svensken bekant med indisk kultur. Utställningar, dans- och musikevenemang, filmer och föredrag har avlöst varandra. Svensken har fått tillfälle att smaka på indisk mat och att köpa färggranna fotoböcker med betagande bilder av det indiska landskapet.

Indien har velat visa upp sin särart och sin identitet eftersom den gängse västerländska bilden av Indien — eller för den delen, av Orienten — vanligen är förryckt och ytlig. Ambitionen är vällovlig som ett försök att komma till rätta med gamla fördomar. Låt oss först diskutera dessa och den västerländska synen på främmande kulturer innan denna breda kultursatsning kommenteras.

Naturligtvis finns det stora skillnader i hur "västerlänningar" uppfattar främmande kulturer. Inte desto mindre är likheterna stora, förvånansvärt seglivade och, som regel, till de främmande kulturernas nackdel. Detta etablerade synsätt har givits namnet "orientalism" och har utförligt beskrivits av den palestinske litteraturprofessorn Edward Said.

Att just en palestinier — eller för den delen en arab — ägnat så mycket kraft åt att påvisa denna västerländska "orientalism" är naturligt. Av historiska orsaker har "orientalistiska" utsagor om just araber och muslimer fått en oerhörd genomslagskraft i väst. Men orientalismen har en enorm betydelse för hur man i väst uppfattar också andra asiatiska kulturer, länder och folkslag.

## Orientalism

Med "orientalism" förstås alltså en speciell västerländsk attityd till och ett speciellt sätt att studera den icke-västliga världen och dess kulturer. I princip drar orientalismen alla främmande kulturer över en kam. Orientalismen har fått sitt namn av att den studerar/förmedlar "Österlandet" — det sägenomspunna och svärdefinierade. Det är viktigt att lägga märke till att "Orientens" i detta sammanhang inte är ett geografiskt begrepp utan snarare en symbol eller ett epitet. Orientalismen är ett etablerat synsätt, ett teoriepaket, en förklaringsmodell.

Orientalismen är ett uttryck för en "kultur-

bias", dvs en benägenhet att värdera vissa sociala fenomen utifrån värderingar från den egna kulturen. Det är dock fråga om en alldeles speciell form av kulturbias. Framförallt representerar orientalismen ett sätt för Västerlandet att definiera sig självt — i förhållande till "Orientens". Denna framställs därför som *Västerlandets motsats* vilket kan ta sig många underliga uttryck.

Vad "Orientens" än är — och var den än ligger — är dess mest utmärkande drag att den är *annorlunda*, ibland mystisk och romantisk, ibland skrämmande och hotfull, men alltid *underlägsen*. Orientalismen syftar lika mycket — eller kanske mer — till att skapa en idealiserad självbild som till att utforska och presentera den verkliga "Orientens". Denna presentation behöver inte vara sann. Det räcker med att den är "begriplig".

Västerlandet associeras med rationalitet, kunskap, effektivitet, humanism och liberalism, medan Österlandet förknippas med vidskepelse, ineffektivitet, despotism, outgrundlighet, djuriskhet och promiskuitet. Västerlandet beskrivs som framstegsinriktat, medan Österlandet är oföränderligt, defaultistiskt och utvecklingsfientligt. Västerlandet är begripligt medan Österlandet är mystiskt.

## Förhärlikande

Delvis kan man säga att orientalismen vilar på naturlig grund. Alla folk har ett behov av att förhärliga sig själva på främlingars bekostnad. I följd av detta skrev den amerikanske sociologen Otto Klineberg att "en nation är ett samhälle som förenas av gemensamma vanföreställningar om sitt ursprung och en gemensam aversion mot sina grannar". På samma sätt som vi i Väst framställer oss själva som förmär än "orientalerna" finns motsvarande mekanismer hos dem.

"Obegripliga", utmanande eller smått komiska västerländska företeelser som hundkyrkogårdar, konserverad kattmat, moralupplösning och bristande familjesammanhållning uppmärksammas och tjänar till att befästa den egna kulturens överlägsenhet över den påtvingade västerländska. Men orientalismen är något mer och allvarigare vilket hänger samman med orientalismens systematiska koppling till *makt* och *imperialism*.

Den orientalistiska kultursynen har gamla rötter och kan spåras tillbaka till antiken och Herodotos resor. Den återfinns även i t ex Nostradamus profetior från 1500-talets Frankrike. Orientalistiska utsagor blev vanligare och fick en systematisk användning i takt med att Europa "upptäckte världen" och inledde sin globala expansion.

De fick näring av skepparhistorier och exotiska berättelser från hemvändande sjömän, "upptäckare" och andra som ville imponera. Som allmänt omfattad och etablerad "vetenskap" växte den dock fram först med Europas industrialisering och kolonialism. Att orientalismen fyllde en viktig funktion för att legitimera europeisk kolonialism är utom allt tvivel. Kiplings dikt om "den vite mannens börda" är ett talande exempel.

## Forskning

Orientalismen försvann inte med kolonialväldenans upplösning utan lever kvar, om än i något mer förtäckt form. Ett ofta uppmärksammat exempel är Karl Wittfogels teori om "orientaliska despotier", socioekonomiska system kännetecknade av extremt enväldiga vilka han kontrasterar mot Västeuropas maktbalans och liberalism. Despoter och despotiska regimer har förekommit i alla tider och i alla delar av världen så varför ge dem epitetet "orientaliska"? — speciellt som han har udden riktad mot Sovjetunionen och inte mot det vi vanligen förknippar med "Orientens".

Ett ganska färskt exempel är Göran Hydéns tes att orsaken till Afrikas underutveckling inte står att finna i kolonialismen eller i negativ västerländsk/kapitalistisk penetrering utan, tvärtom, i *för lite* sådan påverkan! I botten på detta synsätt ligger uppfattningen att Afrika (u-länderna) på grund av inneboende socio-kulturella faktorer skulle vara oförmögat att utvecklas på egen hand.

På liknande sätt förklaras än i dag arabländernas "bristande utveckling" inte i politiskt-ekonomiska termer utan som en konsekvens av att araben påstås vara själsligt och kulturellt oförmögat att planera, samarbeta, tänka logiskt eller att skilja på lögn och sanning! Fortfarande omhuldas tesen att



# vidskepelse

## på andra sidan havet

Hans Holmén

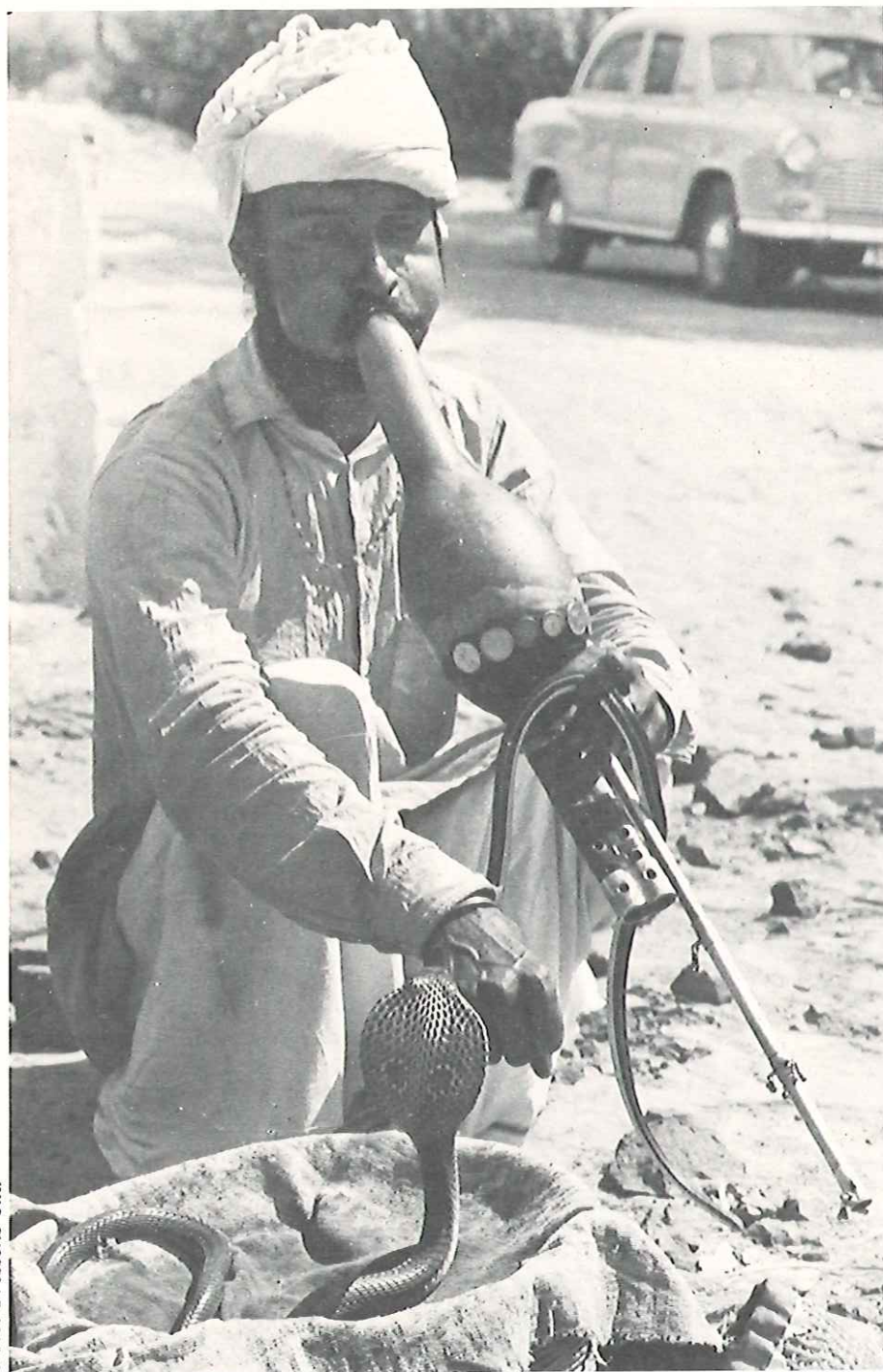


Foto: Pressens bild

Indiens "underutveckling" beror på att indier/hinduer bortser från det materiella och det världsiga och istället inriktar sina liv på att uppnå nirvana genom meditation och passivitet.

Vad Västerlandet kan göra för att hjälpa Indien/Orienten är att försöka lära ut "achievement-orientation" — åtminstone om man skall tro en nyutkommen bok i "utvecklingsekonomi". Listan på exempel kunde göras oändlig.

### Lögner

Den orientalistiska "forskningen" sprider dock inte vilka lögner eller halvsanningar som helst. Tvärtom, det finns konsekvens i galenskapen. Orientalistisk "forskning" har en betydande omfattning men försöker inte ta reda på "hur det är" eller söka nya kunskaper. Istället försöker den bekräfta och befästa bilden av Orienten hos västerlänningen och, om möjligt — hos "orientalen" själv.

Följaktligen består, med Saids ord, den orientalistiska vetenskapen framförallt i ett system för att citera andra, orientalistiska utsagor. Trots detta vilar den orientalistiska traditionen på postulater att (västerländsk) forskning är objektiv och neutral. Det är väl känt att sådan vetenskaplighet är hart när omöjlig att uppnå — åtminstone inom samhällsvetenskaperna — och detta problem accentueras helt naturligt vid studier av främmande kulturer.

Att åberopa "vetenskaplighet" ger dock dignitet och genomslagskraft åt de orientalistiska utsagorna. Det är helt klart att orientalismen fyllt — och fyller — kulturimperialistiska funktioner och att den fortfarande uppmuntras av grupper med sådana ambitioner.

Även om orientalismen delvis vilar på en "naturlig felsyn" så har Edward Said alldeles rätt när han betonar maktaspekterna. Den neo-koloniala maktutövningen underlättas av att det skapas en bild i Väst (och i "Orient") av Orienten och orientalen som inte bara irrationell, underlägsen och underutvecklad, utan framförallt som i behov av västerländsk hjälp. Det gäller därför att konstruera en lämplig image av — att orientalisera — Orienten. )



Den selektiva "snuttjournalistiken" i dagspress och TV har också en stor roll i denna orientaliseringprocess. Så kallade "vandringssmyter", vilka t ex berättar att man i Hong-Kong riskerar att få sin egen hund serverad som middag på restaurang om man inte ser upp, återkommer med jämna mellanrum. Allvarligare är nog ändå de korta nyhetstelegrammen där det spektakulära och exotiska framhävs på bekostnad av det vardagliga och normala. Här bidrar den västerländska nyhetsrapporteringen till att bevara vår bild av Orienten som både hotfull och obegriplig.

## Vandringssmyter

Men även mer underbyggda "faktaprogram" som den nyligen visade TV-dokumentären "Islams svärd" ter sig ofta ensidiga och sensationslystna. I denna prisbelönta (!) film förklarades inte på något sätt vad muslimsk fundamentalism är för något. Däremot framhövdes det blodiga, det fanatiska och det anti-västliga med all önskvärd (?) tydlighet. Vad är det som gör att sådana program tilldelas priser i Västerlandet?

Orientalismen är dock inte begränsad till nyhetsrapporteringen och till "forskningen". Ibland kan den ta sig så enkla uttryck som när Povel Ramel larvar sig i "Sukiyaki" eller som när Agatha Christie, i ett försök att ge lokalfärg åt Irak, på var och varannan sida låter de infödda gå omkring och spotta sega loskor omkring sig ("En flicka kom till Bagdad", 1966). Ibland tar den sig mer försåtliga uttryck som i t ex Tord Huberts påstående att Istanbuls nattklubbssdansöser "förenar europeisk elegans med asiatisk hämningslöshet, förfining och förfall" ("Fällan", 1975).

Underhållningsorientalismen är även vanlig inom filmen. Ibland tar den sig "romantiska" former som när Rudolf Valentino spelade shejk på vita duken i filmens barndom. Men budskapet kan bli allvarligare än så. I David Leans storfilm "Lawrence av Arabien" anför araberna av en idealistisk engelsman. De är stolta, och tappra men också blodtörstiga, primitiva och utan organisationsförmåga. Deras behov av den vite mannens sansade föredöme kunde knappast ha skildrats tydligare.

Under senare år har en hel rad filmer som ansetts representera en anglo-saxisk uppgörelse med kolonialismen nått en stor publik på svenska biografer. Är då dessa filmer mindre orientalistiska än sina föregångare? Nej, knappast. Visserligen skildras kolonialisterna ofta som arroganta, men filmerna har ändå förskönat den kolonialism de ansetts göra upp med.

Filmen "Gandhi" demonstrerar tydligt det brittiska våldet i Indien, symboliserat i Amritsarmassakern, men låter samtidigt förstå att det brittiska etablissemanget tog avstånd från de ansvariga. I verkligheten upphöjdes general Dyer till nationalhjärte.

I filmatiseringen av Forsters bok "en färd till Indien", vilken häftigt angrep de brittiska kolonialisterna, är kritiken starkt nedtonad och indierna framställs som naiva, pajasaktiga och ängsligt fjäskande för sina fram-



Foto: Pressens Bild

mande herrar. Det märkliga är att man här lyckats skapa en stark orientalistisk film av en bok som, när den kom ut, hade ett närmast anti-orientalistiskt budskap.

I filmen "Mitt Afrika" om Karin Blixens liv i Afrika påvisas inte Blixens realism och ges ingen antydning om att kenyanerna faktiskt gjorde motstånd mot sina vita herrar. Även denna film illustrerar hur konsten används i imperialismens tjänst.

## Indienfestivalen

Kan en kultursatsning som den indiska i Sverige hösten 1987 motverka denna allestädes närvarande orientalistiska propaganda? Det verkar inte allt för troligt. Atminstone inte om den visar sig vara en enstaka företeelse. Arbetet med att få bort orientalistiska avarter ur det västerländska medvetandet måste vara långsiktigt. Det är därför viktigt att den indiska kultursatsningen följs upp — i massmedia inte minst.

Ett problem i sammanhanget är att utställningar, filmfestivaler och musikafnär av denna typ, till största delen, besöks av de redan frälsta, de som redan har ett intresse för främmande kulturer. Samtidigt kan man hysa invändningar mot den indiska kulturfestivalens starka betoning av det exotiska, av "orientalistiska" danser, av för västerländska öron ovan klingande musik, av färgglada klädedräkter, kryddstarka maträtter och fantasifulld gudabilder. Allt detta tillhör naturligtvis Indien — men utgör bara en del av kulturen.

Vart tog det moderna Indien vägen? Vart tog det industrialiserade Indien eller storstädernas Indien vägen? De nämns, men det bestående intrycket blev obalanserat. Därmed bidrar denna typ av kultursatsningar tyvärr till att det orientalistiska medvetandet bevaras. Sedan må indierna vara hur stolta som helst över sitt kulturella arv, det är inte det saken gäller.

Det kan i sammanhanget vara av intresse att närmare granska hur den indiska kulturfestivalen presenterades för den svenska publiken. I programbladets "ledare" för kulturfestivalens Lundaevenemang skriver Arild Berglöf, projektledare hos Svenska Institutet (medarrangör och värd för indierna i Sverige):

*"Ledmotivet för Indien är harmoni med universum. Myt och historia är oskiljaktiga. .... Det indiska kulturarvet är baserat på en särskild uppfattning om tid och historia med en speciell översinnlig och religiös drömsyn. Något av detta hoppas vi kunna förmedla genom de många evenemang som äger rum under hösten på ett 50-tal platser i Sverige."*

Sådana programförklaringar spelar på folks fördomar och vädjar till vår "naturliga felsyn" i förhållande till andra kulturer. Därmed motverkas också syftet med denna typ av kulturmanifestationer. Tyvärr är Arild Berglöf inte ensam om att presentera Indien/Orienten på detta sätt. Den orientalistiska kultursynen är djupt rotad och färgar även denna typ av evenemang.



# Änkans skärv

En indisk kvinna som blir änka förlorar inte bara sin man, utan också sin identitet och sitt hem. Hon blir en hunsad piga eller hon kastas ut på gatan i tiggeri och prostitution.

En änka förlorar sin identitet eftersom hon sen barnsben lärt sig att det är kring männen allt kretsar, och att det är genom sin man som den goda hustrun existerar. När han dör rasar hennes självförtroende och därmed möjligheten att bevaka sina rättigheter t ex vid arv.

Sitt hem förlorar hon enligt ordspråket "utan man inget hem". Hon har inte längre någon talan. Hennes mans släktingar, hon bor ju normalt hos dem, kan välja mellan att behålla henne som husets ljudlösa betjänt eller att driva bort henne.

En änka kan normalt inte gifta sig. Målmedvetet utplånas änkans kvinnlighet. Hon får inte lov att måla sig, bära smycken eller klä sig i färggranna sari. Ett ordspråk berättar att "lika säkert som ett svart moln ger regn, lika säkert ger en änkas målade ögon olycka". Inte heller får hon gå ut och roa

sig, äta kryddad mat eller sötsaker. Om hon gifter sig anses det till och med mer vanhedrande än om hon övergivit sin make för en annan man.

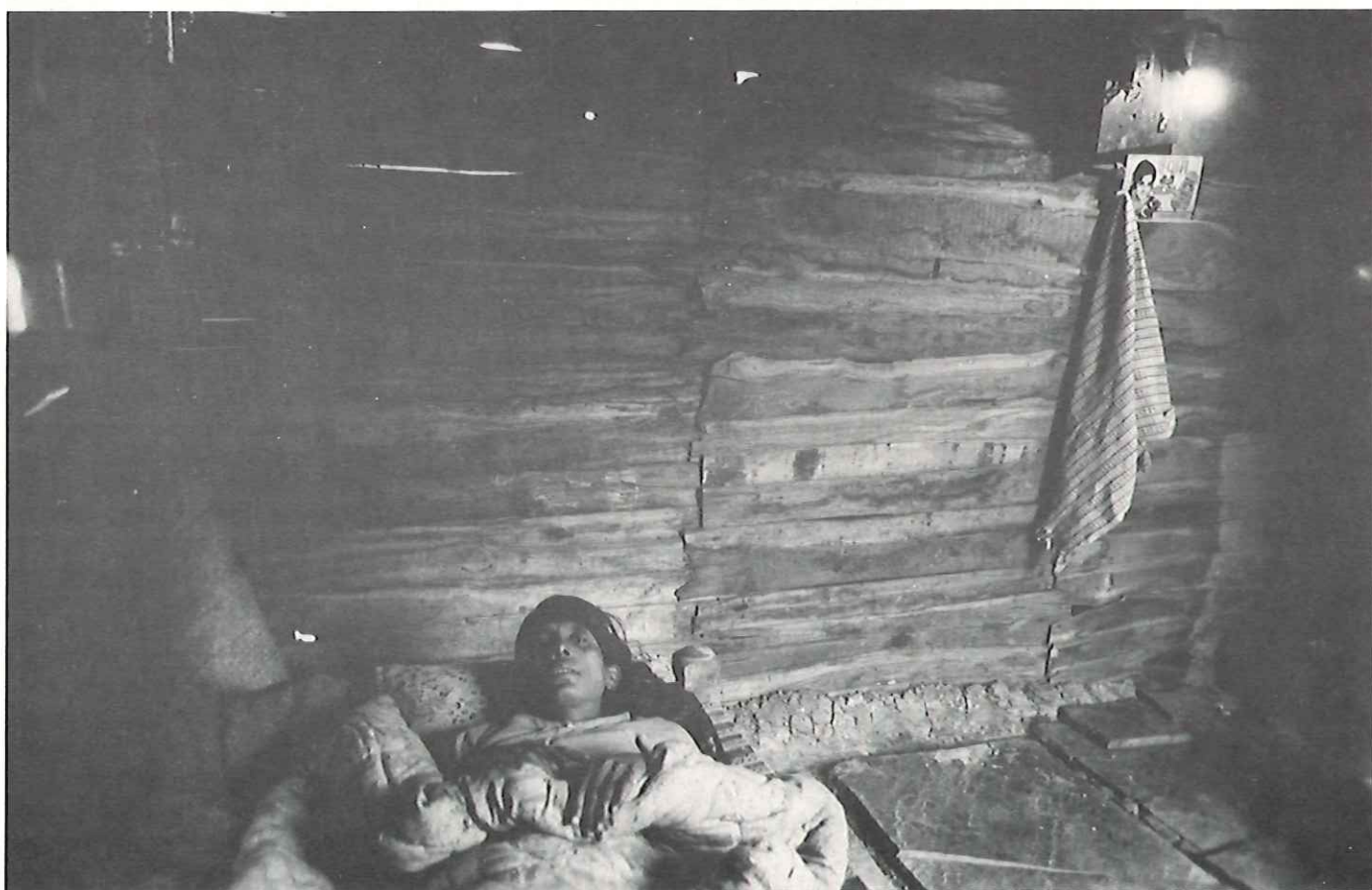
I de flesta delar av Indien anses en änka vara ett ont omen eller en "daaken", en kvinna som ätit sin make. Hon är oren och stöts ut ur samhällsgemenskapen genom ett otal rigida restriktioner. Endast genom självförsakelse och böner kan hon hoppas på rening.

Änkans livsvillkor varierar mellan olika kaster och landsändar. Brahmanänkor i Sydindien är mest utsatta, medan reglerna lättar ju längre ned i kasthierarkin man kommer.

Trots att lagen — The Hindu Succession Act — föreskriver att delat ägande och arvsrätt för kvinnor är det sällan som hon får sin rättmätiga andel. När hennes egendom

skall fördelas ställs hon ofta helt utanför vilket i realiteten innebär att hon blir livegen. Dessutom blir det orimligt för henne att driva en egendomstvist mot sin sväger medan hon samtidigt bor hemma hos svärföräldrarna. Och det är otänkbart för de flesta kvinnor att återvända till föräldrahemmet och kämpa mot sina egna bröder om den egendomen. Oavsett om änkor bor på landet eller i staden delar de samma olycka: de har med våld blivit berövade sin egendom och sitt ekonomiska oberoende.

Den målmedvetna avhumanisering av änkor som förekommer över hela landet och som tycks gälla alla kaster, syftar till att beröva dem deras normala mänskliga behov, sexuella dragningskraft och oberoende. Avsikten med att påtvinga ett liv av självförsakelse är, huvudsakligen, att föräkra att änkan inte blir åtråvärd för män.



Det händer att en nybliven änka låter bränna sig levande på sin makes likbål. Förklaringarna är många. En kan vara att det är bättre att dö ärofullt än leva ärelöst.

Foto: ANDERS LINDH



Dr Saharada Jain från Institute of Development Studies säger:

— Dessa restriktioner och tabun har tillkommit för att ta död på alla egna känslor och önskningsar. Det är den värsta formen av slaveri. Äktenskapets trauma grundar sig på att kvinnors hela psyke är uppbyggt kring mannens identitet och hans behov.

## I kamp med svåger

Maangi bor i Rajasthan. Hon är närmare 50 år, men ser äldre ut. Maangi giftes bort när hon var 13 år med en änkling som var tre gånger äldre än hon själv, och som hade en son.

När hennes man femton år senare kollapsade på en åker och dog försökte hans släktingar övertala Maangi att bli sin svågers bihustru. De ville, enligt gammal tradition bland lägre kaster, att hon skulle leva som gift med sin f d mans bror. Under ett sådant symboliskt "bröllop" binder mannen ett snöre och sätter armband runt "brudens" handleder. Men Maangi vägrade.

— *Varför skulle jag gifta mig med min svåger? Han var redan gift och hade en son, som alltid skulle komma i första hand. En dag trängde mina släktingar in mig i ett rum och låste dörren. Tre kvinnor höll fast mina händer, medan min svåger med våld satte armband runt mina handleder. Jag slog ihop armarna så att armbanden gick sönder. Det var blod överallt. Han satte på mig nya armband, men jag slog sönder dem också.*

— *När jag senare fick reda på att de skrivit över min makes jord på min styvson, tog jag min dotter och flyttade in i en hydda intill, som tillhörde mig. Då började min svåger hota mig. Han och de andra ville driva bort mig. En dag när jag arbetade på en åker våldtog han mig. Några dagar senare våldtog han mig en andra gång i min hydda. Jag ropade och skrek. Familjen hörde mig, men gjorde ingenting. Jag blev gravid och födde en pojke. Min svåger försökte därefter åter att våldta mig i min hydda, men jag tog en käpp och hotade att döda honom. Då drog han sig tillbaka. Men han har aldrig erbjudit vårt gemensamma barn ens en smula mat eller betalat ett öre för hans skolgång.*

— *Jag tjänar vårt levebröd genom tungt kroppsarbete och håller mig för mig själv. Om en änka talar med någon, särskilt med en man, blir hon än mer utfrusen och fördöms som en lösaktig kvinna. Därför har jag ingen att tala med eller anförtro mig åt. Jag lever omgiven av tystnad. De försöker fortfarande driva bort mig från min hydda. Min son från våldtäkten äger ingen mark. Det enda vi har är min styrka. Jag kan fortfarande arbeta. Förut grät jag tyst om nätterna, men nu har jag insett att för att överleva behövs krafter, inte tårar.*



Foto: ANDERS LINDH

Änkor i Indien utsätts för fördomar, exploatering och grymhet. De riskerar att förslavas av släktingar eller kastas ut på gatan.

## Slava eller tigga

Maangi kunde komma från vilken del av Indien som helst. Att bli änka betyder att dömas till armod, umbäranden och mental tortyr. Det finns ingen utväg. Ett oräkneligt antal änkor lider i tysthet utlämnade till sina släktingars godtyckliga behandling. Tusentals andra drivs bort från sina hem av släktingar, döttrar och söner. Många flyttar till heliga platser som Hardwar, Rishikesk, Kashi och Vrindaban. De söker värdighet och andlig tröst där, och de lever i tron att den som dör på en sådan plats uppnår frälsning. De som har tur hittar ett tempel att bo i, men de flesta hamnar i usla ruckel. De medelålders och äldre änkor överlever genom att

tigga medan de yngre arbetar i hushåll eller blir älskarinnor till präster och religiösa skojare.

De heliga platserna är ankans sista tillflyktsort. Kontakten med världen är bruten. Hon är ensam, totalt ensam, och väntar på att dö, en väntan som kan dra ut i decennier.

Vrindaban erbjuder en sista tillflyktsort för ett par tusen bengaliska änkor och där kommer deras utsatta läge tydligt i dagen. Även om traditionerna i Bengalen förändras, tvånget att änkor ska raka sina huvuden är tex inte särskilt utbrett längre, är det ovanligt att änkor gifter om sig. En änka anses föra otur med sig och får inte delta i lyckobringande ceremonier. Hon är tvungen att antingen vara sin familjs osynliga tjänare



eller så tvingas hon flytta till ett hem (ashram). De flesta av Vrindabans hem för änkor byggdes en gång av rika bengaler, som också donerade generöst till mat och kläder, men idag är Vrindaban "big business" och många av hemmens föreståndare är miljonärer.

Bhajan Ashram är ett sådant hem, eller kanske snarare dagcenter. Det grundades för åttio år sen av en rik man, som ville få bort de tiggande änkorna från gatorna. Istället skulle de spela och sjunga andliga sånger i hemmet han lät bygga, och få en slant för det.

Änkorna stiger upp klockan fem på morgonen i sina hyresrum i staden. Vitklädda och med en vit prick målad i pannan släpar de sig mot hemmet, där sången och musiken börjar klockan sex. Håglösa och helt utan glädje samlas de i hemmets rum, som mest liknar fängelsehålor. Mässande sjunger de "Hare Ram Hare Krishna" i fyra timmar under några vaktors vaksamma ögon. Den som nickar till får en knuff av vakterna, som också prickar av deras närvaro. Efter sången får änkorna 250 gram ris var och en nypa salt, dagens enda mat som de tillreder i sina hem. Klockan fyra på eftermiddagen infinner de sig åter på hemmet, får en rupi vid ingången och sjunger sen igen i fyra timmar timmar med sorgsna och trötta röster.

Enligt professor Bansal, som noga studerat saken, har detta hem fått miljontals rupier i donationer tack vare de andliga sångerna som regelbundet sjungs där, men den ekonomiska redovisningen är skandalös och änkorna får ingen del i pengarna medan hemmets personal lever i överflöd.

Hyresvärdarna i slummen tar mellan 15 och 40 rupier i månaden av änkorna för burliknande rum, och kräver dessutom 120 rupier i deposition för framtida kremationskostnader. Men när änkorna dör, ibland på gatan, plockas de bara upp av soggubbarna och dumpas i floden.

## Lurad och utkastad

Satto Ghosh lever ett uselt liv i Vrindaban. Hon får två rupier per dag i almosor, men hennes nuvarande liv är ändå bättre än det hon lämnade bakom sig i Calcutta för åtta år sen. När Satto var sju år giftes hon bort med en polis. När hon var fjorton födde hon en dotter, och året därpå dödades hennes man i en bombexplosion. Omgifte var strängt förbjudet i hennes kast, men hennes huvud rakades inte. Hon levde som en tonårsänka i sina svärföräldrars hem, klädd i vitt, tyngd av hushållssysslor och ignorerad av släktingarna. Tre år efter sin mans död flyttade hon med sin dotter till sin mor som bodde i närheten. Modern hade det bra ställt och ägde ett hus med trädgård. Där uppfostrade Satto sin dotter och gifte bort henne när hon blev 15 år.

Innan Sattos mor dog testamenterade hon huset till Satto, och fick henne att lova att

aldrig sälja det. Hyr ut huset om du vill, men sälj det inte för huset är allt du äger, varnade modern. Men efter moderns död började Sattos dotter och svärson uppmana henne att sälja huset och flytta till dem. De tyckte inte att Satto skulle bo ensam.

— *Det var så underbart att höra något sådant. Jag sålde huset för 70 000 rupier, flyttade in hos min dotter och anförtrorde pengarna åt henne. Från den stunden kände jag inte igen henne. Hon började bråka med mig och hon nekade att ge mig mat. Min svärson sa varje dag att jag borde flytta. Jag grät. Vem skulle ta hand om mig? Vart skulle jag ta vägen? De svarade att jag kunde dra åt helvete. Jag samlade mod och sa en dag till dem att jag hellre skulle tigga i Vrindaban än leva ett ovärdigt liv hos dem.*

Sattos anletsdrag vittnar om kampvilja och växlar blixtnabbt mellan vrede och skratt.

— *För en änka finns ingenting utom Gud. Han är den enda trösten.*

Hon ler svagt när hon påminns om sin dotter.

— *Numer tycker jag det var bra att min dotter tog mina pengar och sparkade ut mig. Det visade att hennes kärlek till mig var falsk och grundad på pengar. Om jag hade haft pengarna kvar i min ägo hade jag aldrig fått reda på sanningen om henne. Bland änkorna i Vrindaban tillhör jag de lyckliga. De flesta har sorger och sår som är djupare än mina.*

## Kvinnor tar upp striden

Eftersom regeringen gör obetydliga insatser för att hjälpa änkor och ordna äldre-

*En änka kan välja mellan att leva som ett ont omen eller ses som en rebell.*



omsorgen, står allt hopp om förändring till frivilliga organisationer och kvinnor som funnit styrkan att ta upp striden på egen hand.

Presidenten för Akhil Baratiya Marwari Sammalan i delstaten Bihar, Sushila Mohanka, 45, har lett en omfattande kampanj sedan 1983 för att ge änkor rätt att gifta om sig.

— *I början mötte jag häftigt motstånd från Marwarikasten, berättar hon. Men nu har motståndet gradvis börjat ge vika.*

Hennes organisation har hittills organiserat tio änkors omgifte.

Vicepresidenten, Kiran Aggarwal, blev änka som tioåring i en välbärgad familj. För att komma över hennes egendom adopterade hennes svärföräldrar en pojke som de utsåg till den ende arvingen. Oförskräckt och med ekonomisk hjälp från vänner började Kiran att studera, något som så småningom ledde fram till en filosofie doktorsexamen och jobb som lärare på Harish Chandra College i Varanasi.

Till slut vände hon sig till en domstol för att återfå sin egendom. Hon satsade alla sina sparmedel men förlorade ändå målet. Det var som ett erkännande av hennes kämparglöd som hon valdes till vicepresident.

Sheuli Chatterji, dotter till en västbengalisk industriman, konstaterar:

— *Om en änka skall överleva och överleva med heder i Indien, måste hon bli en rebell. Hon måste börja hävda sig och strunta i de restriktioner som samhället påtvingar henne.*

Sheuli förlorade sin make 1983. Klädd i en färggrann sari och med armringar är hon just en rebell hela hon. Hennes traditionella bengalifamilj skulle välkomna om hon levde som eremit. Men trots påtryckningar från vänner och släktingar fortsätter hon att leva ett normalt liv, något som de flesta indiska änkor inte vägar drömma om.

Vid slutet av 1800-talet skrev Pundita Ramabai Sarasvati i "The High-cast Hindu Woman", att livet för en hinduisk änka "i avsaknad av alla litterära kunskaper, utan hopp inför framtiden och utan alla sociala förmåner, inte annat är än en förbannelse för sig själv och övriga samhället".

Hennes slutsats är:

— *Omgifte är inte möjligt och visar sig inte alltid vara en garanti för att göra saken bättre för den drabbade. När hon nu också berövat rätten att göra slut på sitt elände med "sati", änkebränning, som förbjudits, står den utblottade och hjälplösa kvinnan ensam utan någon utväg".*

Hundra år senare tycks inte mycket ha förändrats.

Inderjit Badhwar med Anita Pratap, Farzand Ahmed, Dilip Awasthi och Kamaljit Rattan (India Today 15/11 1987).



# Devdasi - i gudarnas

En av våra föreställningar av det exotiska Indien är tempeldanserskor, kvinnor som vigt sina liv till att tjäna gudarna och utföra ceremonier. I urgamla indiska skrifter finns belägg för denna institution, kallad *devdasi*, och den lever ännu.

Bakom traditionen finns emellertid en annan, mindre tilltalande realitet: tvång och prostitution. Följande artikel, något förkortad, publicerades ursprungligen i den indiska kvinnotidskriften *Manushi*.

I augusti 1983 gjorde jag en undersökning om den hinduiska traditionen *devdasi*. En devdasi är en flicka eller kvinna som har blivit utvald att tjäna gudinnan Yellamma eller någon annan gud. En devdasi får inte gifta sig.

Enligt traditionen dansar de i templet, utför olika tjänster åt gudarna och deltar i religiösa ceremonier.

De ansågs vara gemåler till en gud eller gudinna, och var sexuellt tillgängliga för varje man som besökte templet. Devdasi kom alltid från de lägsta kasterna, de oberörbara. De ansågs tillhöra en lägre kast än andra som fanns i templet, t ex dansare och sångare.

För min undersökning besökte jag Bangalore, Belgaum, Nipani och andra områden i närheten. Där intervjuade jag aktivister i kampanjen mot devdasisystemet.

Tusentals unga flickor från lägre kaster i Belgaum, Nipani, Bijapur och delar av Kolhapur-området har blivit invigda i devdasi systemet. Uppskattningsvis blir 200 flickor årligen tillägnade gudinnan Yellamma och säljs sedan på Bombays prostitutionsmarknad. Grovt uppskattat är 40 procent av Bombays prostituerade devdasiflickor.

Devdasisystemet är gammalt, uppenbarligen för-ariskt och kommer ursprungligen från Tamil Nadu. Seden är djupast utbredd



där. Under den feodala tiden var devdasis bundna till feodalherrarna alltifrån rajor och maharajor ner till byherrarna. Än idag fortsätter de att vara underkastade sådana herrar. Rika köpmän, landägare och storbönder betalar mellan 600 och 800 rupier för en flickas invigningsceremoni, och köper alltså rätten till att ha den första sexuella kontakten med henne.

Det mer vanliga sättet är i dag att hallickar från Bombay betalar invigningsceremonin och ofta också en summa till föräldrarna för att använda flickan på prostitutionsmarknader i Bombay.

Devdasi är idag inte längre ett feodalt system. Den traditionella formen återstår men Yellamma, liksom många andra indiska traditioner, har infogats i den glupska kapitalismen. Städer och byar i Bijapur, Belgaum och andra distrikt kring Yellammans tempel i Soundatti är idag jaktmarker

för hallickar från Bombay.

Flickor från utsugna *dalit* (oberörbara) familjer säljer sina kroppar på den öppna marknaden istället för att ge sina tjänster till tempel eller feodalherrar.

## Devdasi rättigheter

Förr i tiden var devdasis liv unikt, inte bara för hennes sexuella förmåga eller för att hon ansågs helig och tillhörde gudarna. Hela hennes liv skiljde sig helt från en vanlig kvinnas liv. Hon var fri att gå vart hon ville, fri att välja yrke eller selsättning och tjäna sina egna pengar.

Enligt de traditionella lagarna behandlades hon som en man, hon hade samma arvsrättigheter som en son. Hon hade också rätt att utföra religiösa ceremonier som kvinnor normalt är förbjudna att utföra



# tjänst?

Gail Omvedt



Barnen tog hennes familjenamn och inte faderns. Hon var också fri från förtrycket av *pativrata* (hustruns underkastelse gentemot mannen) och förträngandet av *Manu*, dvs att en kvinna måste stå i beroende till sin far, make eller son. Trots att devdasis traditionellt inte var underkastade männen, hade varje man rättighet att ha sexuell umgänge med henne. De tillhörde ofta en speciell feodalherre.

Trots att devdasis hade samma religiösa och sociala rättigheter som en man var det ändå männen som drog fördelar av rättigheterna. Föräldrar och bröder levde av vad devadasis tjänade på prostitution och andra sysselsättningar.

Alltjämt är det så att en särskilt vacker flicka i en familj kan bli utsedd till devdasi så att föräldrarna kan tjäna pengar på henne.

Flickor blir ibland invigda därför att familjen inte har någon son som kan arva och få egendomarna att stanna inom familjen.

## I religionens namn

Devdasisystemet förslavar kvinnor och förtrycker dalits. Det är därför inte förvånande att det först var från dalitrörelsen som de första protesterna kom. Sedan 1910 har devdasisystemet analyserats och angripits många gånger i större delen av södra Indien. Motståndet mot seden har gjort att antalet invigningar har minskat. Massbröllop har t o m arrangerats för devadasis som velat komma undan sitt slaveri.

Som ett resultat av motståndet antog delstatsregeringen i Bombay en lag för att avskaffa devdasisystemet — som trots detta har överlevt.

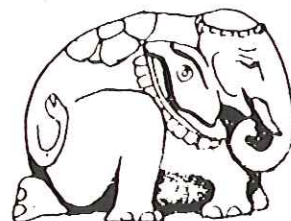
Olika kampanjer har avlöst varandra. På 60- och 70-talen och nu på 80-talet har motståndet fortsatt. Även om många flickor har flytt ifrån sitt förtryck finns systemet fortfarande kvar.

Bara för ett par år sedan stiftades nya lagar för att avskaffa devdasi i Karnataka. Hur effektiva lagarna blir återstår att se. Indiens lagböcker börjar bli full av lagar för att avskaffa devdasi.

1983 blev en ung lärarinna i Bijapur bortförd med våld av en person från myndigheterna. Hon skulle tvingas att bli devdasi. Hon hotades med gudinnan Yellammans hämnd och att bli såld till en bordell i Bombay. Kvinnan rymde i juni 1983 och larmade polisen. Vid slutet av 1983 hade varken polisen, domstolen eller Karnatakas regering visat något intresse i fallet.

Rekommenderad vidare läsning: Jan Myrdal och Gun Kessle; Indien väntar, kapitel XXVIII och XXIX.

Översättning: Peter Christensen





# 3000 år med

Under de senaste femton åren har den svenska stålindustrin drabbats av en mycket smärtsam kris. Tusentals svenskar, anställda vid de svenska stålverken, har fått lämna sina arbeten. Samtidigt ropar världens svältande miljoner efter järn och stål. Till armeringsjärn och plogar. Till bevattningsrör och cykelekrar.

Varför ska då svenska stålarbetares kunskaper slängas på sophögen? Med den frågan i bagaget reste journalisten *Jan af Geijerstam* och fotografen *Peter Nyblom* från krisens Bergslagen till Indien.

Det var den allra sista dagen av vår sex veckor långa resa genom Indien. Med andakt gick vi in genom portarna till ruinen av moskén Quwwat-ul-Islam. Här skulle vi sluta vår resa vid det som egentligen borde ha varit en startpunkt, järnpelaren i New Delhi.

Få föremål av järn har fått en sådan magisk lyskraft som denna pelare. Varje dag kommer hundratals människor, män och kvinnor, barn och gamla till pelaren. De tittar på den och de rör vid den. De skrattar och leker. De ställer sig med ryggen mot pelaren och försöker omfamna den bakom ryggen. Den som då lyckas möta hand mot hand får önska sig något.

Pelaren är 1 500 år gammal. Strax ovanför midjehöjd är den blanksliten och stålgrå av alla människors omfamningar. Annars är den glänsande svart och ännu helt orörd av tidens tand. Den är sju meter hög och väger sex ton.

Den har blivit en symbol för indiskt järnkunnande.

När europeiska vetenskapsmän analyserade järnpelaren i början av 1900-talet kunde man visa att den bestod av nästan rent, smitt järn. En ledande brittisk ingenjör ifrågasatte om det så sent som på 1850-talet fanns något järnverk i hela Europa eller USA som skulle ha kunnat tillverka en likadan smidd järnpelare. I sekelskiftets Europa, den nya industrialismens bultande, sotiga hjärta, på väg att erövra världen, väckte järnpelaren i New Delhi stor förundran.

Pelaren står stram och reslig i mitten av den centrala moské-gården. Den är alldeles jämt rund och kröns av ett vackert kapital. På ena sidan finns en text på sanskrit som berättar den poetiska historien om kung

Chandra Gupta II.

Med ledning av texten har experterna daterat pelaren till högst några år efter Chandra Guptas död år 413 e Kr.

## Järnets tidiga historia

Hur gjordes järnpelaren? Varifrån lärde sig indierna att göra järn? Eller kom de på hur de skulle göra själva?

Egentligen vet vi inte. Det mesta av Indiens lämningar efter forntida järnhantering återstår ännu att upptäcka.

Troligen förde arierna med sig järnkunnandet västerifrån, från det som nu är Iran. Senast 1000 f Kr var kunskapen om hur man gjorde järn allmänt spridd bland folken i Ganges slättland. Från något senare perioder finns talrika spår av järnhantering också i södra Indien. Om kunskaperna fördes dit utifrån, eller om de utvecklades lokalt, vet man inte.

Järnpelaren i Delhi är inget isolerat exempel. Runt om i Indien finns otaliga andra stora föremål av järn: balkar i tempel, stora pelare som i Delhi eller gigantiska kanoner från senare sekel. Från århundrade till århundrade vittnar de om hur den tidiga järnålderns kunnande utvecklades och förädlades i vitt skilda områden på den indiska subkontinenten.

I Indien, liksom överallt annars, har järnet haft mycket stor betydelse för det kulturella och sociala livet. Av järnet gjorde man, och gör fortfarande, både vardagsföremål till hushållet, redskap till jordbruket och vapen. Järnet har haft en central roll i den mänskliga civilisationens historia.

— Och utan järn kunde man, exempelvis, inte bearbeta sten, tillägger professor Subbarayappa i Bangalore. Indien är känt för sina tempel. De hade varit omöjliga att bygga utan järn.

Under 3000 år var traditionen obruten i indisk järntillverkning. Produktionen skedde i liten skala men ända till 1800-talet räckte det indiska järnet till de egna behoven och den primitiva järntillverkningen levde kvar långt in i det tjugonde seklet.

Agaria — de primitiva järntillverkarna i de centrala provinserna — är ett exempel. De bodde i ett ungefär 25 mil brett område som sträckte sig mot sydväst från det område som nu är hjärtat i indisk stålindustri. Den teknik som Agaria använde kan troligen ge en föreställning av hur man gjorde järn när pelaren i Delhi tillverkades.

Agariafolken fick gå långa vägar för att hitta trä att kola. Också de små dagbrotten där de grävde fram järnmalmen krävde

mödösamma marscher och klättringar. När arbetet var igång vid lerugnarna kunde hela familjen få stiga upp före gryningen för att arbeta till tio eller elva på natten utan mat eller vila.

Agaria var stolt över sitt kunnande. De visste att deras arbete var viktigt och nyttigt. En arbetssång från Mawai, upptecknad på 1930-talet, kunde lyda så här:

*Hai re hai! Utan två män och en flicka kan Agarias arbete inte göras*

*Han hugger träden och urholkar bälgarna, han sträcker skinnet över dem*

*Flickan dansar på bälgarna, med båda sina fötter*

*Flickan dansar framför ugnen. De håller järnstenen nedför banan.*

*Ugnen är full med träkol. Malmen är på väg ned.*

*Framifrån tar de ut järnet, bakifrån drar de av slaggen.*

*Flickan dansar framför smideshärden för att värma järnet igen.*

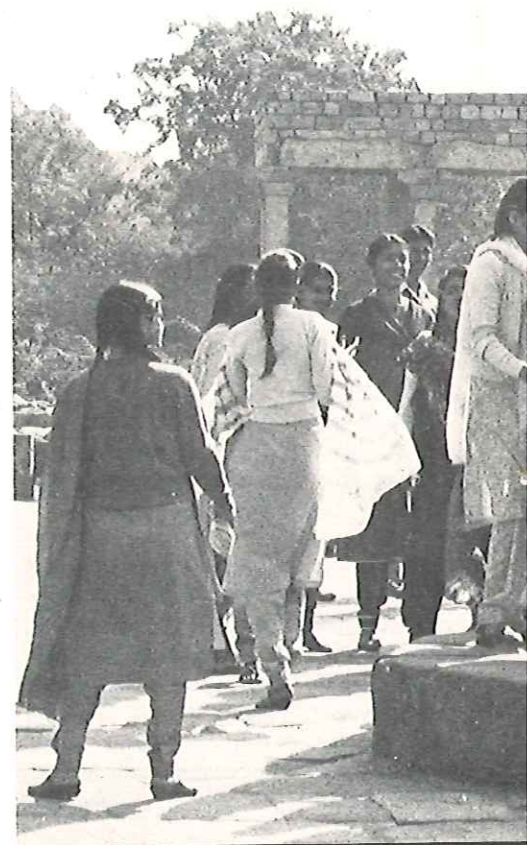
*Den ene kommer med järnet i tången, den andre höjer släggan.*

*De tillverkar tången och släggan*

*De formar järnet för att bruka jorden*

*De smider pilen för att dräpa viltet.*

(V. Elwin: The Agaria, Calcutta 1942)





# indiskt järn

Arbetet vid smältan pågick i mellan två och fem timmar under ständig bläster och upprepade påfyllningar av malm och träkol. Till sist kunde de plocka ut en klump av ojämnt, halvsmält järn som kanske vägde ett par kilo.

## Nio hundra år i Norberg

När vi i dag reser genom de svenska bergslagen är länken mellan dåtid och nutid mycket påtaglig. Under tusen år gjorde man järn i exempelvis Norbergs bergslag. Några kilometer från resterna av Lapphyttan, som togs i bruk under tidigt 1100-tal, finns ruinerna av masugnar som representerar olika stadier i den svenska järntechnologins historia. Hyttan i Högfors, en av de sista träkolshyttorna, släcktes 1953. Spännarhyttan, den sista masugnen i Bergslagen, slog igen för bara sju år sedan. Både i Lapphyttan, Högfors och Spännarhyttan använde man järnmalm från samma järnberg i Norberg, tvärs genom 900 år. I arbetslagen som grävde ut Lapphyttan fanns arbetare som förlorat sina jobb vid Spännarhyttan...

De små hyttorna och smedjorna gick under i Sverige, men det kom alltid något nytt

*Den 1500 år gamla järnpelaren i Delhi är en symbol för indiskt järnkunnande. Den slog sekelskiftets Europa med häpnad.*

istället. Till och med idag, när bruksdöd och nedläggningar återigen gått som en farsot över Sveriges järnhantering, är de delar som trots allt finns kvar ofta världsledande.

I Indien finns inga sådana band. Byndustrin föll samman under briterernas kolonialvälde. En mångtusenårig tradition, om än stagnerande, raserades. När modern teknik väl introducerades fanns inga kopplingar mellan gammalt och nytt. Detta var en orsak till att de allra flesta försök att bygga upp en modern indisk järnindustri under kolonialtiden misslyckades. En annan, och kanske än mer avgörande orsak, var att den brittiska kolonialmakten mer eller mindre aktivt motarbetade försöken till en självständig industrialisering.

Ett exempel är den svenska metallurgen Nils Wilhelm Mitanders äventyr i Indien på 1860-talet. Den mest utförliga beskrivningen av vad som hände honom finns i en rapport till det brittiska underhuset:

*"Regeringens projekt i Narbadadalen såg lovande ut och kunde ha blivit framgångsrikt. Anläggningar byggdes upp vid Burwai, vid Narbadaflo den, under överinseende av överste Keatinge. Mr Mitander, en skicklig svensk metallurg förmåddes ta över ansvaret för anläggningarna. Efter många experiment och sedan alla svårigheter hade klarats av var anläggningarna färdiga för att producera järn. Men 1864 avskedade regeringen plötsligt Mitander trots att man redan investerat 75 000 pund. Anläggningarna stängdes och bjöds ut till försäljning. Ingen ville köpa dem. Järnmalm och kalksten finns i överflöd i omgivningarna. Stora skogar som skulle kunna ge träkol breder ut sig mot norr och nordost. Mr Mitander var en utmärkt chef. Man har inte ens bevarat några noteringar om Mitanders experiment, vilket skulle ha kunnat komma till användning i framtiden."*

Platsen där Mitander byggde sitt järnverk fick namnet Mitanderpur. Idag verkar namnet vara utsuddat från de indiska kartorna. Mitander och Mitanderpur är inte bara kuriositeter. Hans misslyckande var typiskt för hans tid.

År 1892 hölls en industrikonferens i Poona där M G Ranade, domare i Bombay och samhällsdebattör, höll ett föredrag om Indiens järnindustri. Han berättade bland annat om Mitander och han var djupt kritisk mot den brittiska kolonialmaktens politik. Han beskrev hur det indiska järnet en gång hade

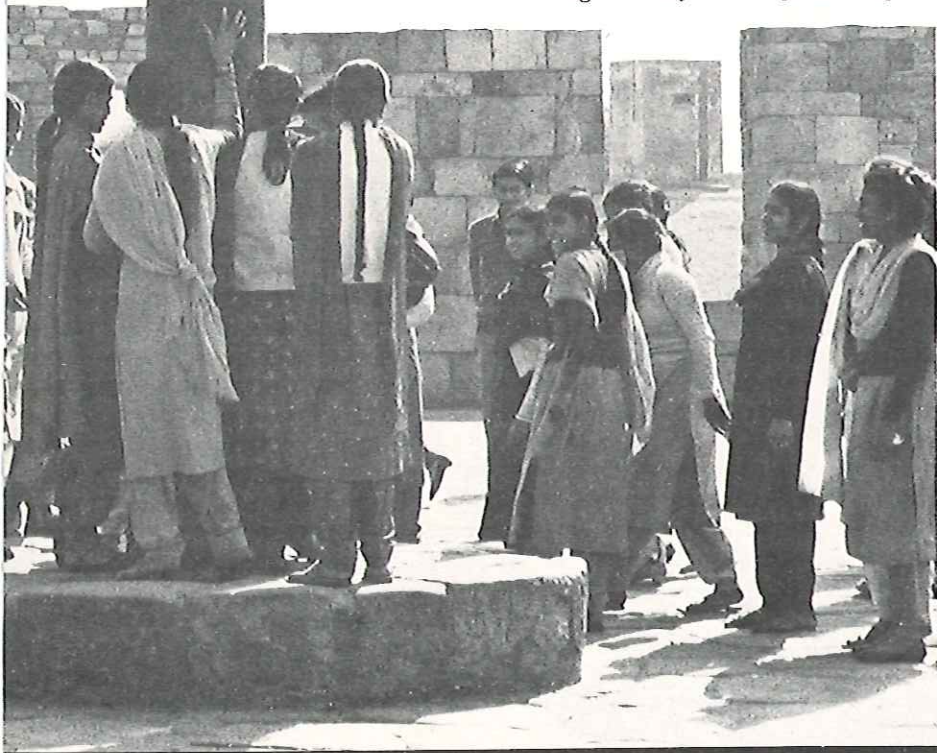


Foto: PETER NYBLOM



världsrykte men hur de primitiva ugnarna slocknat. På tjugo år fram till slutet av 1880-talet mer än fyrdubblades importen av järnvaror till Indien. Ranade säger att ökningen berodde på att den inhemska tillverkningen slogs ut på grund av utländsk konkurrens. Han beskrev och upprördes över kontrasten mellan naturens rikedom och den totala bristen på järnindustri i Indien.

Ranade tyckte att det hade varit naturligt att bygga upp det indiska järnvägsnätet med indiskt järn. Råisen importerades istället och en del lär till och med ha kommit från svenska Domnarvet. "Detta gyllene tillfälle försattes", sa Ranade 1892 och tillade "Efter ett hundra femtio år av brittiskt välde så förblir Indiens järnmalmstillgångar outnyttjade och landet betalar hundratals miljoner årligen för att importera järn".

Det *fanns* idéer om hur man skulle ha kunnat utveckla den inhemska, småskaliga tekniken. Med små förbättringar skulle det gå åt mindre arbete och, kanske än viktigare, mindre bränsle. Idéerna omsattes aldrig i verkligheten. Så länge det inte fanns något brittiskt behov av indiskt järn fann den brittiska kolonialregeringen inte heller några hållbara skäl att satsa på en självständig indisk järnindustri.

1800-talets misslyckanden ska ses mot bakgrund av att den indiska ekonomin som helhet underordnades Storbritanniens behov av råvaror och marknader. I det koloniala Indien fanns ingen förutsättning för en balanserad och dynamisk industrialisering. Varje investering i järnindustrin blev en isolerad episod, som en transplantation med alla risker för avstötning. De gjordes utan några anknytningar till det indiska samhället: med främmande teknik, importerade maskiner och utländska experter.

Möjligheter för en indisk järnindustri öppnades egentligen först sedan det tyska och amerikanska stålet under lång tid på allvar hotat den brittiska stålindustrin. Det stora järnverk som familjen Tata började bygga på 1910-talet i Jamshedpur (TISCO, Tata Iron and Steel Company) var det viktigaste exemplet. Under två världskrig var TISCO en viktig leverantör till den brittiska krigsmakten. Vid sidan av TISCO fanns också ett mindre stålverk (senare kallat IISCO — Indian Iron and Steel Company) med sina äldsta rötter i 1870-talet, men med en brokig historia av nedläggningar och omstarter bakom sig.

## Järnet i det fria Indien

Efter självständigheten har den indiska staten satsat mycket kraftigt på att bygga upp en nationell stålindustri. Utgångspunkten var dålig. Med en lätt omskrivning var M G Ranades ord från 1892 i grunden giltiga ännu vid självständigheten 1947: "Efter tvåhundra år av brittiskt välde så förblir Indiens järnmalmstillgångar outnyttjade

och landet betalar hundratals miljoner årligen för att importera järn."

— Det är strategiskt och ekonomiskt nödvändigt för oss att bygga upp en egen stålindustri, motiverar idag R P Khosla, den högste ansvarige tjänstemannen på ministeriet för stål och gruvor, Indiens satsningar på stålet. Vi har ont om utländsk valuta och kan inte tillåta fri import.

Redan från början gick den indiska staten utomlands för att söka hjälp, både ekonomiskt och tekniskt. För att försöka undvika ett ensidigt beroende av en enda utländsk makt skrev man kontrakt med tre olika

motparter för de första stålverken. Bhilai i Madya Pradesh byggdes med stöd från Sovjet. Storbritannien stod för Durgapur i Västbengalen och Västtyskland för Rourkela i Orissa.

Av de tre motparterna erbjöd Sovjetunionen de i särklass förmånligaste villkoren. Villkoren för i synnerhet Rourkela var snarast kommersiella.

Under den andra planperioden, medan man byggde upp de tre första verken, pågick förhandlingar om ännu ett nytt stålverk, Bokaro i Bihar. Från 1960 verkade det sannolikt att USA skulle få bygga verket. Men





förhandlingarna bröt samman. USA ville lämna en nyckelfärdig anläggning, intrimmad, i full produktion och med mycket liten inblandning från indiernas sida. En annan källa till irritation var USA:s utdragna studier av ekonomin. Fortfarande efter två års förhandlingar insisterade USA på en undersökning i full skala av projektets ekonomiska förutsättningar. Indierna hävdade de man hade tillräcklig information och de man behövde hjälp med teknik istället för ekonomiska utvärderingar. Under 1963 kom den så kallade Clay-rapporten till den amerikanska kongressen som sa att "USA ska inte

bistå utländska regeringar i projekt där statsägda industrier skapas som konkurrerar med privata företag".

Representanthuset sa senare uttryckligen nej till bistånd till Bokara. Nehru drog då tillbaka Indiens begäran om bistånd. Istället nådde man en snabb överenskommelse med Sovjetunionen. Idag bistår Sovjet med bygget av ytterligare ett nytt statsägt stålverk vid kusten i nordost (Vishakapatnam).

Indiens totala produktion av stål har mångdubbplats under de senaste 25 åren, från 1 1/2 miljoner ton råstål 1950 till nära 12 miljoner ton 1986.

*Kvinnorna rensar för hand bort föroreningar och skräp från industriländernas söndertuggade skrotbilar. Den bästa möjliga skrotblandningen bestäms med hjälp av datorer.*



Foto: PETER NYBLOM

Vid sidan av de hittills sex stora integrerade stålverken, där råvaran är kol och malm, finns idag också 160 mer eller mindre framgångsrika ministålverk. Där smälter och vidareförädlas man skrot. Dessa elektrostålverk står för ungefär en fjärdedel av Indiens stålproduktion. Under vår vistelse i Indien specialstuderade vi ett av dessa verk, Bhoruka Steel i Bangalore. Stålverket ägs av familjen Agarwal och dess historia börjar på hösten 1979.

## Bhoruka Steel

— När jag kom tillbaka från USA ville min far gå in i någon slags tillverkningsindustri, berättar 42-åriga S N Agarwal, utbildad i USA och äldst i klanen Agarwal. Vi satt och diskuterade en kväll vid middagsbordet och han frågade mig om jag inte ville starta ett stålverk. Två av våra släktingar var i stålbranschen och tjänade pengar. "Då kan vi också tjäna pengar på stål", sa min far. Jag reste till Bangalore redan dagen efter. Jag hann inte ens packa.

Ensam och utan praktisk erfarenhet av ståltillverkning byggde S N Agarwal upp en ny stålindustri. Den första ugnen vid Bhoruka Steel startades 1972. Steg för steg har anläggningarna vuxit med nya ugnar, en ny stränggjutningsanläggning och ett nytt valsverk. Företagsledningen tror på framtiden.

— Allt har utvecklats bra, säger S N Agarwal. Min pappa hade total kontroll över familjens affärer och han upprätthöll en strikt disciplin inom familjen. Nu har jag fått överta det ansvaret. Traditionen är sådan att den äldsta familjemedlemmen är familjens överhuvud. Vi är sex bröder och en syster. Alla mina bröder har var sitt företag att ta hand om. Min syster, hon är äldst, är gift nu.

Stålverket ligger en halvtimmes bussresa från Bangalores centrum. Anläggningarna omges av en hög mur. Till vänster, bakom en liten men blommande trädgård, ligger en kontorsbyggnad i fyra våningar. Den är sliten och bakom fönstren kan man se hur jalousierna hänger på trekvart. Längre bort på området ligger två stora grå byggnader i korrugerad plåt. Först trådvalsverket och bortom det själva stålverket, hjärtat i Bhoruka Steel.

Det är 1 100 personer som arbetar här: 250 tjänstemän och 400 fast anställda arbetare. Resten är kontraktsanställda av underentreprenörer. De kontraktsanställda har inga sociala förmåner, de har ingen trygghet i anställningen. De gör de tyngsta och smutsigaste jobben. De hackar, städar och bär. De jobbar mest och får minst betalt. De kommer längst ned på skalan. De flesta är kvinnor.

Ute på skrotgården, bakom stålverket, sitter de i rader på huk i solen. Bit för bit går de igenom bergen av söndertuggade europeiska eller amerikanska skrotbilar — söndertuggade till tusentals små, vassa och rostiga bitar. För hand rensar de bort föroreningar





*I Indien finns förutsättningarna för en väldig stålproduktion. Problemet är att många är för fattiga för att köpa varor av stål.*

och skräp. Var tredje timme sväljer ugnen 25 000 kilo skrot. Nya lastbilar fyller ständigt på skrotbergen. Det behövs mellan 50 och 100 kvinnor för att mätta stålugnen.

Vi lyckades aldrig få träffa någon av kvinnorna. Styrelsen i arbetarnas fackförening, alla fast anställda är organiserade, lovade att ordna ett möte — men gjorde det aldrig. De kontraktsanställdas villkor låg nog inte facket allra närmast om hjärtat även om de i förhandlingar kräver att åtminstone hälften ska få fast anställning. Efter en vecka blev vi dessutom inkallade till produktionschefen, P Victor.

— Vi har beslutat att ni ska få någon med er, sa han till oss. Vi har vissa saker som man inte kan fotografera.

Det var kvinnorna han menade. Senare motiverade S N Agarwal kvinnornas arbetsförhållanden:

— Vi måste se till att våra produkter är konkurrenskraftiga. Kostnaderna får inte öka. Även de som får lite betalt har det mycket bättre än de miljoner som inte har något arbete alls. Det är inte vårt ansvar att öka folkets inkomster. Femton rupier om dagen är lönenivån i landet.

Efter sorteringen lyfts skrotet till ljusbågsugnen. De tar tre timmar innan smältan är klar. Efter kontroll och slutjustering gjuts den smälta metallen till strängar i en gjutmaskin. I sista etappen valsas strängarna till tråd, ungefär 30 000 ton per år. Tråden säljs och blir i sin tur utgångsmaterialet för cykelekrar, spik, vanlig tunn

ståltråd eller — i sin enklaste form — armeringsjärn.

När traversföraren kör skänken med flytande järn till stränggjutningsanläggningen lyfter han den över en begagnad skänknug från Sverige. Tidigare var ugnen igång i Torshälla. Med hjälp av ASEA-SKF-metoden ska Bhoruka Steel förädla sitt stål och öka produktionen.

### Nytt beroende

Affären är ett av många exempel på hur begagnad utrustning från i-ländernas stålverk idag används i u-ländernas växande stålindustrier. Affären är en konkret illustration av omstruktureringen av världens stålindustri. Men den illustrerar också en ny form av beroende.

— När det gäller ny teknologi är vi till en del beroende av utlandet, som V Krishnamurthy ordförande för SAIL, den indiska motsvarigheten till svenska SSAB, uttrycker det. För denna nya teknik måste vi betala ett pris.

Bhoruka Steel köpte skänknugnen begagnad. Den var säkert billigare än en ny, men... Vissa delar var slitna redan vid ankomsten till Indien. Sedan låg ugnen på kaj i Madras i ett och ett halvt år.

Skrothandlare bröt sönder vissa delar i jakt på koppartråd. Annat for illa av fukt och salta vindar. Och det som ingenjörerna på Bhoruka Steel nu inte själva kan laga måste man ersätta med dyra, nya komponenter. Alla originaldelar finns inte längre i pro-

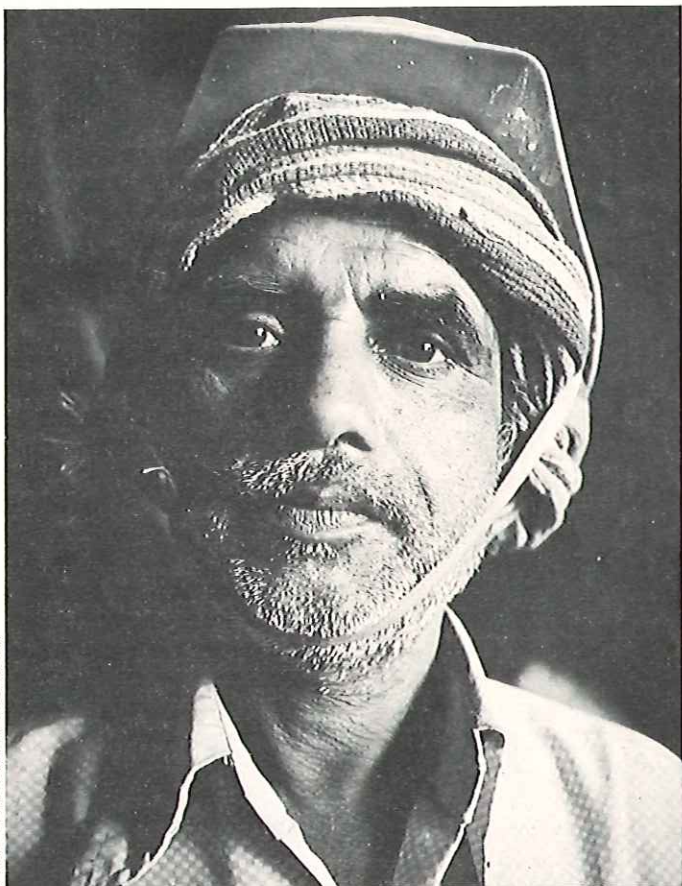
duktion.

Inne i ett manöverrum på Bhoruka Steel står ännu, tre år efter leverans, de gamla manöverpanelerna från Sverige täckta av damm och med kablarna hängande i knippen ner mot hålen i golven. Anläggningen kommer nog igång, men det kan dröja. Och vad kostnaden blir när sluträkningen är skriven är det ingen som vet.

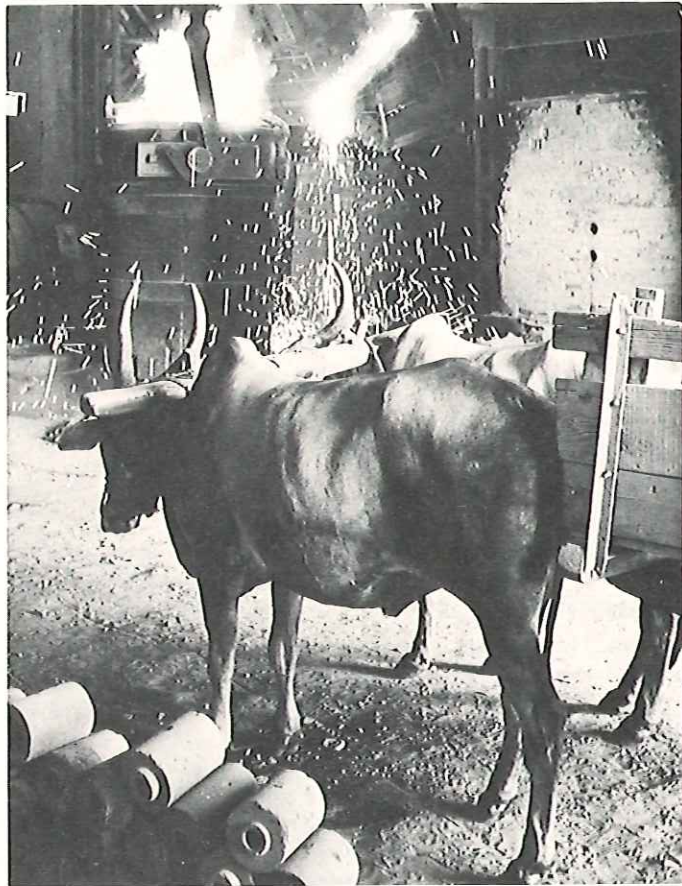
Mellan 1950 och 1986 ökade världens produktion av råstål från 190 till nära 720 miljoner ton. Samtidigt minskade de kapitalistiska i-ländernas andel av världens stålproduktion från 80 till 50 procent. De socialistiska länderna ökade sin andel från 20 till 30 procent medan u-länderna tiodubblade sin andel till 20 procent. Bland u-länderna är det dock ett fåtal länder, de så kallade NIC-länderna (NIC = newly industrialized countries) som dominerar. I allmänhet är tredje världens stålindustri mycket liten. Indien producerar exempelvis bara två och en halv gånger så mycket stål som Sverige — trots att befolkningen är hundra gånger större.

Det är inte så att Indien saknar kunskaperna. Det finns en avancerad, högteknologisk sektor i Indien. I Bangalore, där Bhoruka Steel ligger, görs till exempel stridsflygplan till det indiska flygvapnet och där har den indiska rymdforskningen ett centrum. Och på själva Bhoruka Steel bearbetas kvinnornas sorteringsarbete på skrot-högarna med datorer. På kontoret sitter unga män och bestämmer den optimala bland-





En kontraktsanställd arbetare på Bhoruka Steel.



Ljusbågsugnen tappas.

ningen av olika typer av skrot i chargerna. "Picked" och "semi-picked", sorterat och halvsorterat, lyser det i grönt på skärmarna.

Det är inte heller så att man saknar råvarorna. Järnmalmstillgångarna är mycket stora. Reserverna av stenkol är också stora, även om kolet oftast är av dålig kvalitet och kolindustrin förlamas av korruption.

Det är inte heller så att det inte finns några behov. Behoven av järn och stål i Indien är oändliga. Indiens fattiga miljoner behöver stål till spannmålssilos och bevattningsrör, till jordbruksmaskiner och armeringsjärn. Problemet är att de som behöver inte har råd. De fattiga, den övervägande majoriteten av Indiens befolkning, arbetarna i Bhorukas stålverk och kvinnorna på skrothögarna, har inte tillräckligt med pengar för att kunna köpa varor av stål.

Grundproblemen står snarare att finna i historien och i samhällets struktur. Indien var en koloni i tvåhundra år. Detta skapade underutveckling och beroendeförhållanden som varit svåra att bryta. Utan en konsekvent och noggrann strategi för en självständig utveckling, exempelvis när det gäller tekniken, hamnar man lätt i nya beroendeförhållanden.

## Indien och Kina

Indien är ett fattigt land. Det är också extremt ojämnt. Det finns en uppskattning som säger att 90 procent av industrivarorna köps av 10 procent av befolkningen. Den indiska ekonomin jämförs ofta med Kina.

Detta gäller även stålindustrin. Kina startade från en lägre nivå vid självständigheten, men producerar idag mer än fem gånger så mycket stål som Indien.

— Större delen av det indiska stålet går till de stora industristäderna, säger V Krishnamurthy på SAIL. Samtidigt bor den stora majoriteten av Indiens befolkning, nära 80 procent, på landsbygden och i byarna har livet fortsatt som förr. Användningen av stål är mycket liten. Gapet mellan landsbygden och den urbana eliten är inte alls överbryggt i Indien. Det är den enda förklaring jag kan ge till skillnaden mellan Kina och Indien.

Krishnamurthy tar dock inte jämförelsen med Kina till intäkt för pessimism, snarare tvärtom:

— Jag tror personligen att den indiska stålindustrin har en mycket ljus framtid, säger han och hänvisar till att Indien både har kunskaperna och råvarorna.

— Vi har en mycket stor marknad, tillägger han. Efterfrågan kommer att öka. Men han undviker att ange *hur* dessa behov ska finna sitt uttryck på en marknad där det är pengar och köpkraft som räknas.

— De ansvariga talar om de enorma behoven på landsbygden, kommenterar S Chaudhuri, ekonomisk konsult på State bank of India och på SAIL, men om inte befolkningens levnadsstandard ökar kraftigt kommer det inte att finnas någon efterfrågan. Man kan ha fina idéer om hur man ska använda stål för att göra silos men om man inte delar ut dem gratis kommer det aldrig att finnas en

marknad för dem. De skulle kosta en bonde mer än en hel årsinkomst.

— Man får inte tro att ökad stålproduktion är någon slags teknisk fråga, en fråga om företagsledning, tillägger han. Då bortser man från det mest grundläggande: Kina har ett annat socialt och ekonomiskt system.

Enligt planerna kommer den indiska stålproduktionen att fördubblas fram till år 2000. Samtidigt kommer Indiens befolkning att öka till över en miljard människor. Konsumtionen av stål kommer, om nu prognoserna står sig, att ligga på blygsamma 20 kilo per invånare och år. Om stålproduktion och stålkonsumtion är ett mått på samhällets utveckling ger makthavarnas prognoser också en bild av hur de ser på det indiska folkets framtid.

Det vi kallar stålkrisen har egentligen två ansikten. Med vårt eget självcenterade perspektiv ser vi oftast bara nedläggningar, omstruktureringar och arbetslösheten i länder som Sverige. Men om vi vidgar perspektivet ser vi också den skriande bristen på stål i länder som Indien. Då blir det också tydligt att stålkrisen i grunden handlar om hur makt och rikedom fördelas i världen.

Det är pengarna och vinsten som styr vilka stålverk som ska läggas ned och vilka som ska byggas upp. Det sker kortsiktigt och utan plan. I en värld som svälter borde det finnas plats för både Bhoruka Steel och de svenska stålverk som nu lagts ned.



President Hussain Mohammed Ershad känner sig förmodligen som något av vad Brutus gjorde före slaget vid Filippi. Men där Brutus bara torterades av Caesars ande finner sig Ershad angripen av två andar ur landets blodiga förflutna: Hasina Wajèd, dotter till Bangladesh mördade grundare Sheikh Mujibur Rahman, och Khaleda Zia, änka efter den likaledes mördade generalen Ziaur Rahman, Ershads företrädare.

Förskjutande sin ömsesidiga fiendskap har de båda kvinnorna gått samman och blivit Ershads allvarligaste utmaning under dennens fem år vid makten. De har satt Ershads avgång som sitt mål. I en våldsfylld upptakt för att nå det målet gick tusentals av deras anhängare ut på gatorna. Långvariga strejker har paralyserat allt normalt liv i Dacca och andra större städer.

### Massarresteringar

Ershad valde att sätta hårt mot hårt för att slå ned de våldsamma protesterna, men arresteringar i stor skala har inte givit avsedd effekt. Vad som följde blev bombdåd och sammanstötningar på gatorna mellan arbetare från oppositionen och på andra sidan polisen och medlemmar av det regerande Jatiyapartiet. Desperat förklarade Ershad undantagstillstånd och strikt utgångsförbud i de större städerna.

### Många dödade

Den officiella statistiken efter våldsamheterna redovisade 12 döda, hundratals skadade och nära 2 000 arresterade. Den inofficiella visade nästan de dubbla siffrorna. Bland de första som arresterades var Hasina, som leder det största oppositionspartiet — Awamiförbundet — och Khaleda, ledare för Bangladesh Nationalist Party (BNP)

### Militär demokrati

Innan hon arresterades deklarerade Hasina att hon kräver Ershads avgång därför att "det inte finns någon verklig demokrati och pressfrihet i landet. Domstolarna är inte oberoende. Valen är arrangerade. Parlamentet får inte spela sin roll." "Vi kämpar mot Ershads militär demokrati och mot generaler med ambitioner och köpta politiker som har styrt det här landet med vapen", tillade hon.

Oppositionen lovade att samla fem miljoner människor för att belägra huvudstaden. Men Ershad förhindrade detta genom att stänga alla kommunikationer och hindrade därigenom demonstranterna att komma in i staden.

### Studenterna går in

Slagsmålen och demonstrationerna hade visserligen stört normal livsföring, men riktigt allvarligt blev det först när studenterna, som tidigare förhållit sig avvaktande,

# Belägringen av

# Dacca

förenade sig med de protesterande. Detta tvingade Ershad att stänga de två universiteterna i Dacca.

### Avsätt Ershad

Men det fortsatta motståndet, som oppositionen kunde uppehålla i veckor innan undantagstillståndet infördes, tycktes visa att det fanns ett tillräckligt stöd för "avsätta Ershad"-rörelsen.

Myndigheterna reagerade på ett förutsägbart sätt. Landets tidningar tillsades att inte publicera något om demonstrationerna och Dacca stängdes effektivt från besök av utländska journalister genom att myndigheterna höll inne visumansökningarna.

### Armén sitter nöjd

Som det förhåller sig nu (december 1987) är armén nöjd med presidenten. Faktum är att, Ershad skyndsamt fick ett lagförslag genom parlamentet, som ger officerare ett ord med i styrningen av distrikten. Detta gav honom problem med oppositionen. "Han är en god taktiker och har kommit väl överens med armén", noterade en underrättelseofficer. "Det är därför som det inte varit något kupp försök mot honom på fem år."

Om undantagstillståndet inte lyckas att stilla oron, kan effekten bli att Ershad förlorar sitt mandat. Då kan följden uppenbarligen bli att någon annan general rycker in.

### Avvisad förhandling

För att bryta dödläget har Ershad erbjudit sig att förhandla med Hasina och Khaleda, men båda har motsatt sig detta. De vill inte kompromissa när det gäller det grundläggande kravet — att Ershad först ska avgå. Förutom denna synbarliga enighet finns också en brist på enighet mellan de båda. Khaleda, som bojkottade det senaste parlamentsvalet, insisterar på nyval. Men Hasina, vars Awamiförbund är det största oppositionspartiet, vill undvika detta. Ett nyval skulle för henne kunna betyda att hon förlorar platser till Khaledas BNP.

Översättning: Bo Lidman  
(India Today 15.12 87)

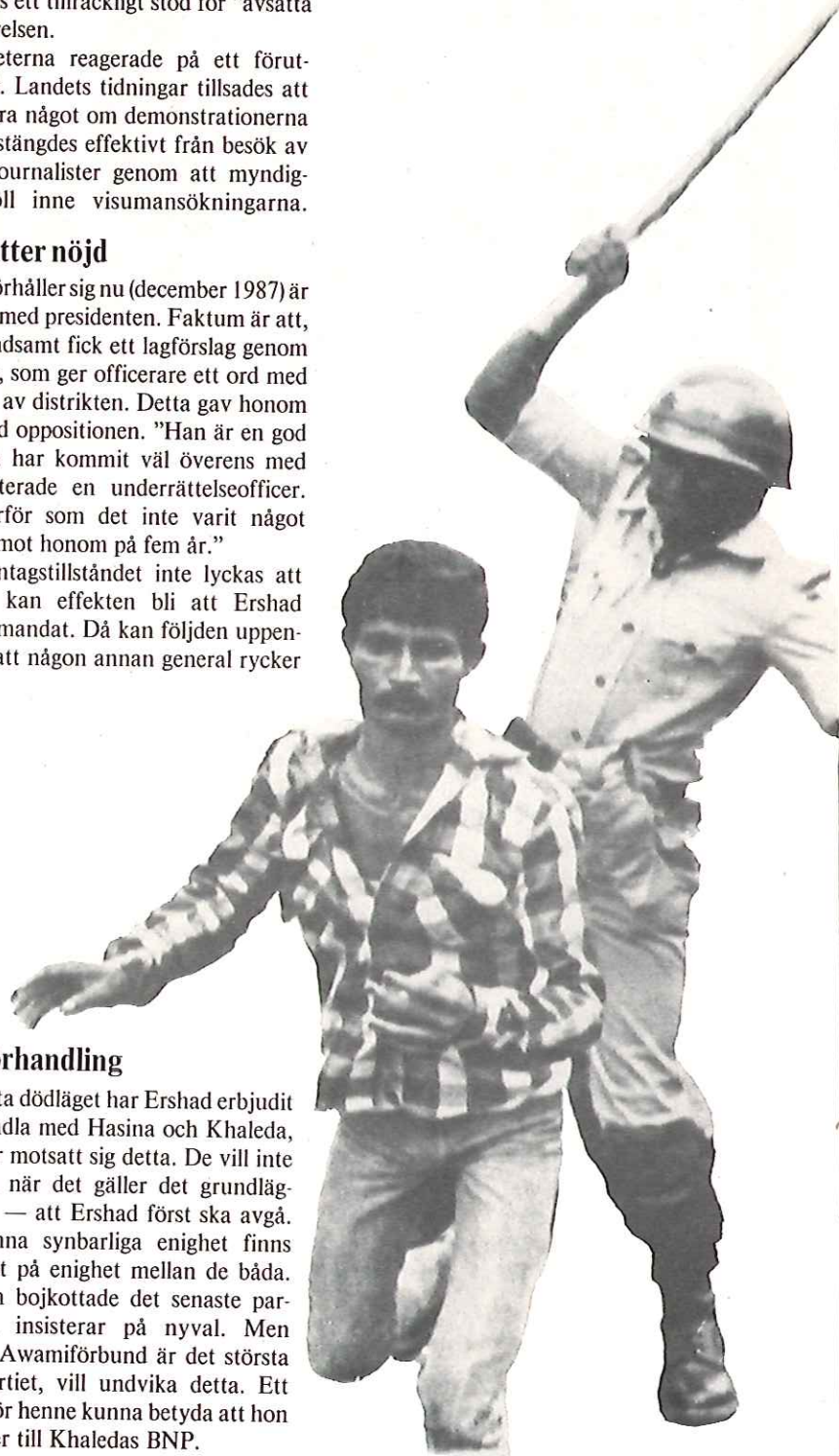
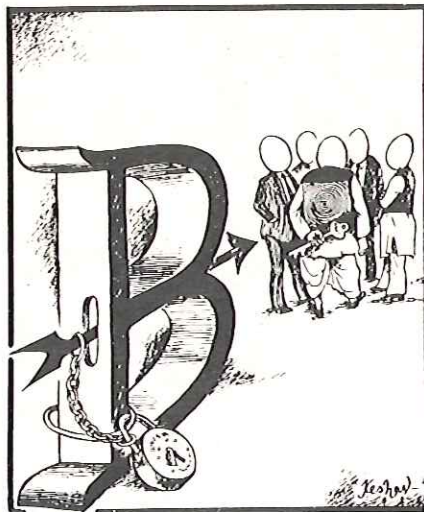


Foto: Pressens Bild



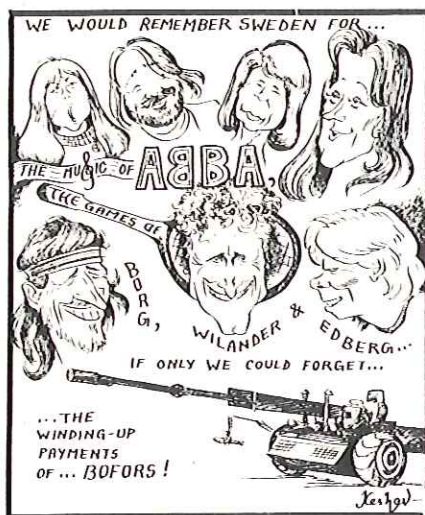
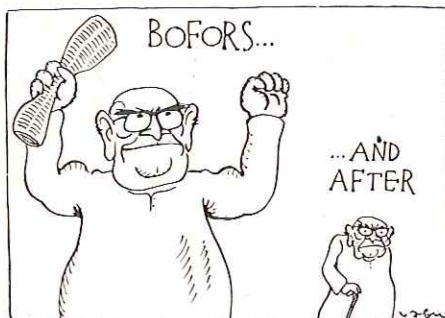
# Indiens karikatyrtecknare ser på Boforsaffären



**This is it!**  
By Sudhir Dar

BOFORS TEAM ARRIVES

GREEN CHANNEL  
NOTHING TO DECLARE



## INFORMATIONSBYRÅN

NYHETSBYRÅ FÖR FRED, MILJÖ, ENERGI, SOLIDARITET, KULTUR OCH ÖVERLEVNAD.

EN RESURS FÖR DIG SOM ARBETAR INOM ALTERNATIVRÖRELSEN. VARANNAN MÅNAD UTGES EN 20-SIDIG INFORMATIONSBULLETIN SOM I KONCENTRERAD FORM SAMMANFATTAR NYHETER OCH INFORMATION.

PROVNUMMER (15:-) OCH PRENUMERATION PÅ 6 NR. (100:-) INSÄTTES PÅ POSTGIRO 43 70 13 - 6.

IB, BOX 1211, 251 12 HELSINGBORG.

## "De lever rätt" - röster om fjärde världens kulturer

Så heter den bok om fjärde världens folk och kulturer vi hoppas kunna ge ut.

I boken - som främst kommer att bestå av intervjuer - möter du representanter för olika ursprungsbefolkningar och minoriteter; indianer, inuiter, samer och många andra.

Även antropologer, religionshistoriker, journalister och andra ger sin syn på situationen och delar med sig av sina personliga erfarenheter i möten med dessa folk.

Carlsson Bokförlag vill ge ut boken, vars författare och redaktörer är Henrik och Ola Persson. Men för att den skall kunna utges fattas cirka 50 000 kronor.

Inga av de myndigheter och svenska institutioner eller organisationer som vi vänt oss till, har velat anslå pengar.

Därför vänder vi oss nu till dig som läser detta. Har du förslag på var vi kan söka bidrag? Kan du boka in dig på ett eller flera exemplar av boken i förhand? (Boken trycks i en begränsad upplaga - beställ nu!) Cirkapriset är 100-150 kronor. Kan du själv avstå en summa? Skriv, eller sätt in pengar direkt på postgiro: 479 54 91 - 2. (Skriv "Boken" på talongen).

Adress:

Henrik Persson  
Sommarvägen 2 nb  
171 40 Solna

08/279895

## INDIEN och/eller NEPAL 4 veckor 9300

FYRA RESOR TILL INDIEN  
OCH/ELLER NEPAL

\*NORDINDISKA KULTURSTÄDER  
OCH NEPAL

\*NORDINDISKA KULTURSTÄDER  
OCH DELSTAT RAJASTHAN/  
EXPEDITION KAMELSAFARI

\*KASHMIR - LADAKH (LILLA  
TIBET) - TREKKING I  
HIMALAYAS

\*SYDINDISKA KULTURSTÄDER  
OCH BADSEMESTER PÅ KOVALAM  
BEACH

## INDIA TOURS

Indiespecialisten: resor, inkvartering etc.  
Även lågprisbiljetter till hela världen.

Sveavägen 33, 4 tr, 111 34 Stockholm, SWEDEN  
Tel. 08-20 21 39. Telex 12625 Condor S



# Skrämmande rapporter om Sydasiens länder

Att frågan om mänskliga rättigheter är aktuell i Sydasiens länder visar Amnesty Internationals årsbok för 1987, som nyligen kommit ut i svensk översättning. Det är skrämmande att ta del av denna digra redogörelse över brott som regeringar världen över begår mot medborgare i sina länder.

Rapporten är ett dokument över Amnestys arbete under 1986 för att förhindra brott mot de mänskliga rättigheterna och för att hjälpa offren. 129 länder tas upp i rapporten, men det betyder inte att inga övergrepp begås i de länder som saknas.



Amnesty International jämför land för land de styrandes handlingar med principerna för de mänskliga rättigheterna som dessa uttrycks i FN-stadgan. Finner organisationen att de inte respekteras, påpekar den detta och kräver förbättringar.

Ingenting kan rättfärdiga att de styrande bryter mot dessa principer, vare sig förhållandena i landet eller en oppositionell verksamhet. Ingen regering kan hävda att den har rätt att beordra eller passivt åse godtyckliga arresteringar, tortyr eller mord på landets medborgare.

Amnesty International arbetar öppet. Innan organisationen offentliggör rapporter, översänder den sin information till den berörda regeringen. Organisationen är alltid redo att korrigera felaktigheter den gjort sig skyldig till.

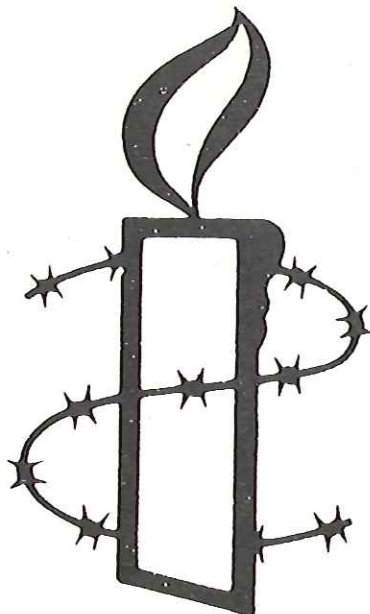
Det kan vara av intresse att se vad Amnesty skriver om länder i Sydasiens.

Från Afghanistan har Amnesty fått rapporter om systematisk tortyr och misshandel av fångar hos säkerhetspolisen. Rapporter har också kommit om dagliga avrättningar, begångna av sovjetiska trupper med hjälp av afghansk militär. Politiska fångar, många anklagade för att stödja den väpnade oppositionen, har hållits fängslade utan rättegång. Andra har dömts vid politiska rättegångar, som Amnesty inte anser uppfylla internationellt erkända normer.

Amnesty International har också reagerat mot att speciella revolutionsdomstolar avkunnat dödsdomar som inte kunnat över-

klagas. Den 19 november 1986 publicerade Amnesty en rapport om tortyren i Afghanistan som inledning till en världsomfattande kampanj. Den innehåller en mängd vittnesmål från tidigare politiska fångar, som uppger att de blivit torterade. Det finns också vittnesmål om att sovjetisk personal varit närvarande vid tortyr.

Amnesty fördömer också oppositionens tortyr och avrättningar, som det finns rapporter om och som visats i ett TV-program av BBC.



I Bangladesh har Amnesty protesterat mot fängslandet av hundratals regeringsmotståndare vid tiden för parlaments- och presidentval. Flera fångar som gripits för icke-politiska brott sägs ha dött av tortyr. I Chittagongs bergstrakter pågår en konflikt som skärptes under året och rapporter har strömmat in om godtyckliga frihetsberövanden, tortyr och utomrättsliga avrättningar av icke stridande medlemmar av urbefolkningen.

De krigslagar som infördes i mars 1982 fortsatte att gälla fram till november 1986. De specialdomstolar som tillsattes enligt denna lag avskaffades dock den 22 mars. Krigslagarna avskaffades sedan parlamentet antagit Constitution (Seventh Amendment) Act, också kallad "strafflöshetslagen". Denna föreskriver ett fullständigt återinförande av de rättigheter som konstitutionen garanterar, inklusive grundläggande rättigheter som frihet från godtyckliga frihetsberövanden och tortyr.

I Indien har speciella "antiterroristlagar" upprättats, också kallade interneringslagar, enligt vilka hundratals politiska fångar fängslats utan rannsakan och dom. Amnesty har påtalat att dessa lagar saknade de juridiska garantier som krävs enligt internationella normer för de mänskliga rättigheterna därför att de gjorde det möjligt att





fängsla personer som fredligt uttryckt sina åsikter. Det finns också uppgifter om miss-handel och tortyr från de flesta indiska delstater. Många fängslade sägs också ha avlidit som en följd av detta.

Amnesty International har också uttryckt bestörtning över att beväpnade oppositionella avrättats av polisen, men påståtts dödade i strid och över att polisen olagligt dödat jordlösa lantarbetare.

Politiskt motiverade frihetsberövanden rapporterades från många indiska delstater. Många av de gripna internerades enligt den nationella säkerhetslagen (National Security Act, NSA), som medger internering utan rannsakan och dom. Andra greps enligt 1985 års lag om terroristisk och undergrävande verksamhet (Terrorist and Disruptive Activities Act). Amnesty International ansåg att bestämmelserna i denna lag var så omfattande att också personer som fredligt uttryckt sina åsikter kan gripas.

När det gäller **Pakistan** har Amnesty riktat kritik mot att hundratals medlemmar av politiska oppositionspartier har gripits och kortvarigt fängslats för deltagande i fredlig politisk verksamhet. Flera av Amnestys samvetsfångar har visserligen frigivits under 1986 efter långvariga fängelsestraff, men de har inte fått något skadestånd. Fortfarande utdöms, om dock i minskande grad, många spöstraff och många dödsdomar avkunnas.

Amnesty noterar att krigslagarna avskaffades 30 december 1985. Detta innebar att militärdomstolarna upplöstes och att grundlagsenliga rättigheter som yttrandefrihet och mötesfrihet återinfördes. "Amnesty International fortsatte att vädja om totalt avskaffande av bruket av väggfasta bojor. Under året hade några politiska fångar, och ett mycket större antal icke-politiska, hållits i bojor under perioder av varierande längd, i strid med internationella normer för behandling av fångar."

I **Sri Lanka** har de tamilgrupper, som vill upprätta en separat tamilstat i landets norra och östra delar, ökat sin verksamhet. Under strider med regeringens säkerhetsstyrkor har hundratals medlemmar dödat. Som vedergällning för tamilattacker har säkerhetsstyrkorna godtyckligt avrättat hundratals civila tamiler. Så har drygt 300 unga tamiler "försvunnit" under de tre senaste åren. De befaras ha dödat under fängsligt förvar hos armén eller polisen. De kan också ha dött under tortyr, som rapporteras användas i stor utsträckning.

Med hänvisning till lagen om förebyggande av terrorism (Prevention of Terrorism Act, PTA) har tusentals människor gripits. Många har hållits fängslade i flera år utan rannsakan och dom. De flesta var tamiler.

**Bo Lidman**

# Hundratalet politiska fångar i Nepal

**Nepal styrs av en partilös församling, men det är kungen som har den absoluta makten. All partipolitik är bannlyst och det finns ett hundratal politiska fångar i landet, däribland studenter, journalister och fackföreningsaktiva.**

En av fångarna är författaren Modnath Prasrit. Han dömdes första gången till tre års fängelse för att hans poesi var emot monarkin. Andra gången dömdes han till 9 månader, och efter en kort tid i frihet dömdes han till ytterligare 9 månaders fängelse. Hans strafftid gick ut i slutet av 1984, men först i mars 1985 blev han fri. När han släpptes möttes han av sina vänner. Han höll ett tal och arresterades på nytt av polisen. Han blev till sist frisläppt i slutet av 1987.

En annan fånge är Sita Ram Maskey. Han är lärare och arresterades under en landsomfattande lärarprotest 1985. Han arresterades på nytt när han protesterade mot försäljningen av tormjolk från Polen. Mjölken hade blivit bestrålad vid Tjernobylolyckan.



*Sita Ram Maskey, en av de arresterade.*

Han sitter nu fängslad utan rättegång sedan maj 1987.

Trosfriheten är kraftigt begränsad i den nepalesiska författningen och några medborgare har blivit fängslade för att de har konverterat till kristendomen. Tortyr används allmänt i Nepal. Fångar blir ofta slagna under fotsulorna och nålar sticks in under naglarna. Svidande nässlor läggs på känsliga ställen. En del fångar kedjas fast, andra sätts små mörka celler.

Flera arresterade har försvunnit. Deras anhöriga har inte hört något ifrån dem. Amnesty International har detaljerad information om fyra sådana fall. Ett gäller studenten Saket Mishra som varit försvunnen sedan juni 1985. Vittnen säger att han arresterades i sin fars hus och fördes till polisstationen i Rajbiraj och därifrån till Kathmandu.

Frisläppta fångar säger sig ha sett honom i fängelset där och att han då hade kraftiga blödningar och svårt att röra sig. Myndigheterna förnekar att han är arresterad.

Dödsstraffet avskaffades 1945, men återinfördes 1985 för vissa sorters mord. Fyra människor dömdes till döden 1987.



# Paramilitär poliskår anklagad för massaker

Den skapades av britterna för att sättas in vid civila oroligheter. Fyrtio år efter självständigheten lever den kvar i form av en hindu-dominerad kravallpolis. Åtskilliga gånger står den anklagad för delaktighet i blodiga massaker på muslimer i delstaten Uttar Pradesh. Aldrig har någon juridisk undersökning förklarat den skyldig till anklagelserna.

Senast i maj förra året anklagas den för två massaker på muslimer i trakterna av Meerut.

Under oroligheter i staden Meerut, Uttar Pradesh (UP) under maj månad 1987 har medlemmar av den paramilitära poliskåren Provincial Armed Constabulary — PAC —

anklagats för att avsiktligt ha dödat obeväpnade civila och sedan ha gjut sig av med en del kroppar genom att kasta dem i närbelägna vattendrag. PAC hade tillkallats för att hjälpa den allmänna ordningspolisen under sammanstötningar mellan hinduer och muslimer. De förnekar anklagelserna, som rör två skilda händelser fredag den 22 maj och lördag den 23 maj.

Den 22 maj sågs flera hundra personer från Hashimpura-området i Meerut köras iväg i lastbilar av medlemmar ur PAC. Vittnen uppger att de flesta kördes till den lokala polisstationen, men att flera tiotal togs till Uppar Ganga Canal i närheten av Muradnagar och att de där blev skjutna och kastade i vattnet.

Under sista veckan i maj rapporteras 50 kroppar ha blivit funna i kanalen. Ytterligare arton uppgavs officiellt ha återfunnits i närliggande Hindon Canal vid Ghaziabad. Men indiska journalister som besökt Muradnagar med omgivning, angav att antalet var minst det dubbla.

Ögonvittnen uppgav att kropparna kastats i vattnet av beväpnade män i uniform. Två av de fem överlevande som blivit skjutna och kastade i kanalen, intygar att de kördes till kanalen vid Muradnagar av uniformerade

män, vilka de igenkände som tillhörande PAC.

## Fem överlevde

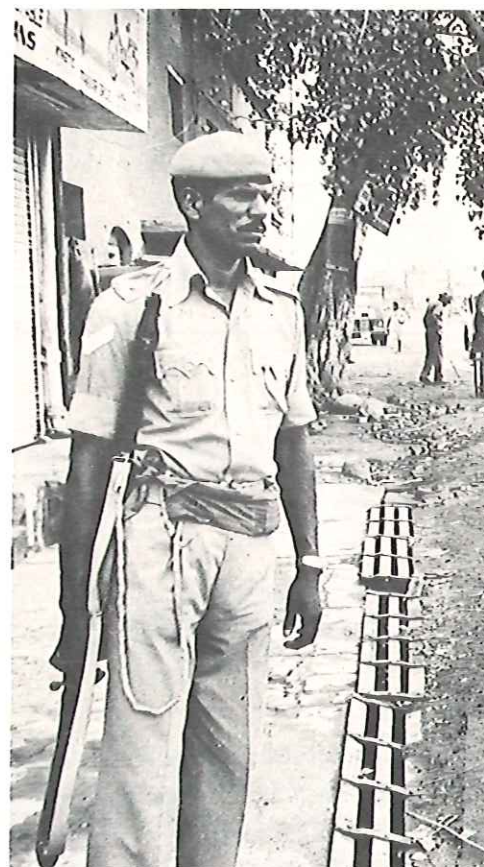
Både den centrala regeringen och delstatsregeringen har upprepade gånger tillbakavisat anklagelserna att PAC skulle vara inblandat. Amnesty International fick av en ambassadtjänsteman höra att "det fanns skäl att tro att polisuniformer stulits och använts av asociala element". Dock anser Amnesty International att detta inte är en trovärdig förklaring till det inträffade.

Vad som har hänt med dem som rapporterats saknade från Meerut är svårt att fastställa. Endast PAC och polisen har haft tillfälle att identifiera de kroppar som påträffats i närbelägna kanaler, och så vitt Amnesty International vet, har inga namn publicerats.

Amnesty International har däremot namnen på de fem som överlevde och har tagit med deras ögonvittnesskildringar i anklagelseakten mot PAC. Den innehåller också namnen på 36 människor som rapporterats som "saknade" sedan de bortförts i lastbilar av PAC.

## Illdåd under Ramadan

Uttar Pradesh är den indiska delstat som har det största antalet muslimer. De utgör 15



PRESSENS BILD AB

procent av befolkningen. Meerut, med en million invånare, är beläget 60 km nordost om New Delhi. Den muslimska befolkningen beräknas uppgå till 45 procent. Staden är känd för sina väverier och hantverksprodukter. Huvudsakligen arbetar muslimer med framställningen av varorna, hinduer med handeln. Spänningar mellan de två folkgrupperna har lett till oroligheter vid åtta tillfällen sedan självständigheten.

Flera tiotal människor från båda grupperna dödades under upplopp i staden 1968, 1973 och i oktober 1982, då PAC anklagas för att ha dödat många civila muslimer. I april 1987, då tolv människor från vardera lägret dödades, har polisen kritiserats för att inte ha försökt hindra upploppen och istället, trots ökade spänningar, ha minskat sina styrkor.

Enligt officiella siffror skördade de senaste oroligheterna i Meerut 91 liv. Emellertid





uppgår de inofficiella siffrorna till det dubbla. Upploppen utbröt den 16 maj efter mordet på en hindu, Ajay Sharma från Kotwaliområdet i Meerut. Orsaken till mordet sägs vara allt från en egendomstvist till att Sharma skulle ha legat bakom upploppen mot muslimer under april.

När polisen två dagar senare under den muslimska fastemånaden Ramadan kom till den muslimska förorten Imliyam Mohalla för att arresteras sex personer, utbröt oroligheterna. Smädande tal sägs ha hållits

förfrågningar hos regeringen men utan att få svar: de arresterade har "försvunnit"

I Amnesty Internationals detaljerade rapport uppger de överlevande att "försvunna" tagits till Ganga Canal i närheten av Muradnagar där de blev skjutna av PAC-män och kastade i kanalen. Under sista veckan i maj rapporteras 50 kroppar ha hittats flytande i kanalen. En av de överlevande, en 17 årig studerande, Zuflikar Nasir, berättar:

*"Vi var 30-35 personer i varje lastbil. De tog alla unga och gamla människor i*

flesta av dem är fattiga lantarbetare. Av allt att döma har våldsamheter mellan hinduer och muslimer inte förekommit tidigare i området. Utegångsförbud gällde inte heller när PAC under ett högt uppsatt befäl och kommandanten för 44:e bataljonen anlände dit på eftermiddagen den 23 maj.

Officiella rapporter uppger att PAC öppnade eld först sedan de blivit beskjutna från hustaken. Den bofasta befolkningen tillbakavisar detta upprepade gånger och hävdar istället att PAC med avsikt utan att ha blivit provocerade öppnade eld mot civila. Det finns inte heller uppgifter om sårade eller skjutna bland PAC:s styrkor.

Enligt indiska journalister som besökt platsen omedelbart efter händelsen och intervjuat ögonvittnen, plundrades och brändes muslimers hus och några invånare brändes levande.

Åtminstone 30 personer bosatta i Maliana sköts till döds av PAC under oprovocerad och urskillningslös skottlossning. Deras kroppar brändes och kastades i brunnar eller försvann i all hemlighet.

Till en början beskrevs händelsen officiellt som "ett obetydligt fall av korseld som kostat några få människors liv". Enligt polisen var det "inte frågan om en massaker, endast 15 personer" hade dödats.

Amnesty anser det dock bevisat att minst 30 personer urskillningslöst dödats. Men många kroppar har inte kunnat identifieras därför att de antingen bränts eller förts bort.

## Regeringsrapport

Statesman skriver den 26 maj: "det finns bevis för att PAC satt igång och uppmanat till blodbadet" i Maliana. Sådana anklagelser har också styrkts av att högt uppsatt militärbefäl som besökt platsen. Han har begärt att få vara anonym men rapporteras ha lovat att se till att de skyldiga straffas. "Från vad vi har sett har PAC avsiktligt gjort det. Sämt är inte ovanligt för deras del". Militären har också begärt att få PAC:s styrkor reducerade i Meerut. I Maliana avlägsnades de omedelbart.

Den 20 maj avstängde UP:s delstatsregering PAC-kommandanten R D Tripathi från sin tjänst. Han anklagas för att ha gett order om eldgivning i Maliana. Det finns också anklagelser mot honom i samband med oroligheterna i Meerut 1982 (än så länge opublicerade).

Den 27 maj gav delstatsregeringen i UP, efter påtryckningar från inrikesministern i New Delhi, order om en juridisk undersökning av mordet i Maliana. Domaren vid högsta domstolen i Allahabad utsågs att leda undersökningen i enlighet med stadgarna för Commissions of Inquiry Act. (Vilket i korthet innebär att regeringen kan begära att



Konsten att hantera skjutvapen och käppar är allt som ingår i PAC-polisens utbildning.

från moskéer mot muslimer och i gengäld hade PAC angripits med stenar.

Muslimer och hinduer hade beväpnat sig med skjutvapen och knivar och gett sig ut att bränna ned hus och döda människor på båda sidor. Polisen anklagas för att ha sett på utan att ingripa.

## Överlevande berättar

Särskilt Hashimpuraområdet, befolkat av muslimska vävare, drabbades. På kvällen den 22 maj rapporterades flera hundra ynglingar och medelålders män ha samlats ihop och förts bort på lastbilar körda av PAC-män. Det exakta antalet är inte känt, men mellan 300 och 600 arresterades den kvällen.

Några togs till fängelser men vart flera tiotal tog vägen är okänt. Flera ögonvittnen har lämnat redogörelser till polisen om vad de sett. Släktingar till arresterade har gjort

*vårt område. Det enda jag kan säga är att vi sattes av vid en kanal sent på kvällen. Ett tiotal PAC-män ställde sig att diskutera något, sedan laddade de sina vapen och började skjuta oss en och en."*

Efter att ha blivit skjuten i armhålan låtsades han vara död.

Han berättar vidare:

*"Förutom en yngre och en äldre man såg jag inte med egna ögon någon bli skjuten. Men när jag låg där vettsskrämd i snåren invid kanalen, hördes skotten oavbrutet smälla av och ljudet av kroppar som föll i vattnet."*

## Massaker i Maliana

Maliana är en by ungefär tio km väster om Meerut i Nagaområdet, med 25 000 invånare. Av dessa är 5 000 muslimer. De





domstolens utslag inte offentliggörs. Ett sådant fall är undersökningen av mordet på Indira Gandhi.)

Den tredje juni tillsatte delstatsregeringen en tremannakommitté för att undersöka händelserna mellan den 18 och 22 maj. Kommittén rapporteras ha fått redogörelser från ögonvittnen och offer. Inrikesminister P. Chidambaram begärde att rapporten skulle vara regeringen i New Delhi till handa inom trettio dagar. Enligt en rapport från den 29 augusti, hade inrikesministern fått denna s k Gain Prakash rapport i tid. Slutsatsen av rapporten har dock inte publicerats men *Indian Express* 30 augusti citerar en medlem av oppositionen som "bekräftar att mellan 30 och 60 ynglingar hade tagits från Hashimpuraområdet i lastbilar tillhörande Provincial Armed Constabulary och att de sedan dess är spårlost försvunna".

### Brittiskt arv

Före självständigheten 1947 installerade britterna en militär polis vars uppgift var att hjälpa ordningspolisen under civila oroligheter. Med denna som grund har PAC:s organisation byggts upp.

Kåren är 32 000 man stark och tjänstgör hos delstatsregeringen i Uttar Pradesh där dess huvuduppgift är att stävja upplopp. Utbildningen av PAC:s personal är inriktad på användning av skjutvapen och käppar.

I en delstat med betydande muslimsk befolkning, upp till 15 procent, är endast två procent av PAC:s personal muslimsk.

De högsta tjänsterna inom organisationen innehar polisen men trots det betraktar poliser förflyttning till PAC som "bestraffningspostering". PAC:s löner är mycket låga.

Sedan 1972 har allvarliga anklagelser riktats mot PAC, och särskilt för dess roll under oroligheterna i Aligarh 1978. Det finns också anklagelser mot PAC för att ha piskat upp motsättningarna mellan folkgrupperna under sammanstötningar i Moradabad 1980 då 130 människor dödades. PAC anklagas dessutom för att ha deltagit i plundring och bränning av affärer. Liknande anklagelser har förekommit i samband med oroligheterna i Meerut 1982 då 30 människor dödades.

Efter det att den nu avlidna premiärministern Indira Gandhi 1983 besökt offren för oroligheterna i Meerut 1982, tillsattes en pensionerad domare vid Högsta domstolen för att leda en undersökning av händelserna, men utslaget har ännu inte publicerats.

Enligt den indiska pressen, har alla undersökningar av anklagelser mot PAC antingen lagts ned i förtid eller så har rapporterna aldrig offentliggjorts. Inga av dessa undersökningar har lett till att någon anklagad inom PAC förklarats skyldig.

Översättning: Felix Jansson

## Rykten om uppgörelse i Bhopal

**Det var den 2 december 1984 som en giftig gas läckte ut från Union Carbides fabrik i Bhopal. Dagen efter hittades nära 2 000 människor döda i och kring stadens slumområde. Mer än 200 000 skadades, 20 000 allvarligt och 1 000 av dessa har senare avlidit.**

Sedan dess har en rättsprocess pågått där Indiens regering begär att Union Carbide skall ta ansvar för katastrofen. Indien har krävt 3,3 miljarder US-dollar för att täcka skador och förluster i mänskligt lidande. Ännu väntar offren och deras familjer på att få ut skadestånd. Skickligt har Union Carbide med ett uppbud av advokater förhalat rättsprocessen. Den inleddes i USA men flyttades till Indien efter ett domslut den 12 maj 1986 om att lagsökning mot Union Carbide i detta fall skall göras hos indiska domstolar. Så har distriktsdomstolen i Bhopal blivit skådeplats för fortsättningen av den utdragna processen.

Union Carbides första bud om ersättning till offren löd på 200 miljoner US-dollar. I juni 1985 höjde man till 230, för att helt nyligen ge budet 300 miljoner. Den indiska regeringen har under 1985-86 betalat 88 miljoner USA-dollar till offren som en första hjälp efter olyckan.

### Solidaritetsgrupper

Världen över har olika stöd- och solidaritetsgrupper organiserats. Sju grupper har bildat ett nätverk och kallar sig International Coalition for Justice In Bhopal (ICJIB) och har satt som huvudmål att:

- försvara Bhopaloffrens intressen genom att arbeta för omedelbar och lämplig hjälp och ersättning,
- ge offentlighet åt den redovisning av Bhopalkatastrofen som kommer fram.

### Uppgörelse

ICJIB slog larm nyligen. I november 1987 var det nära att den indiska regeringen och Union Carbide slöt ett avtal om ersättning utanför den rättegång som pågår inför domstolen i Bhopal. ICJIB startade då en internationell kampanj via sitt nätverk och förhindrade vad som organisationen kallar ett stort nederlag för offren i Bhopal.

Bo Lidman

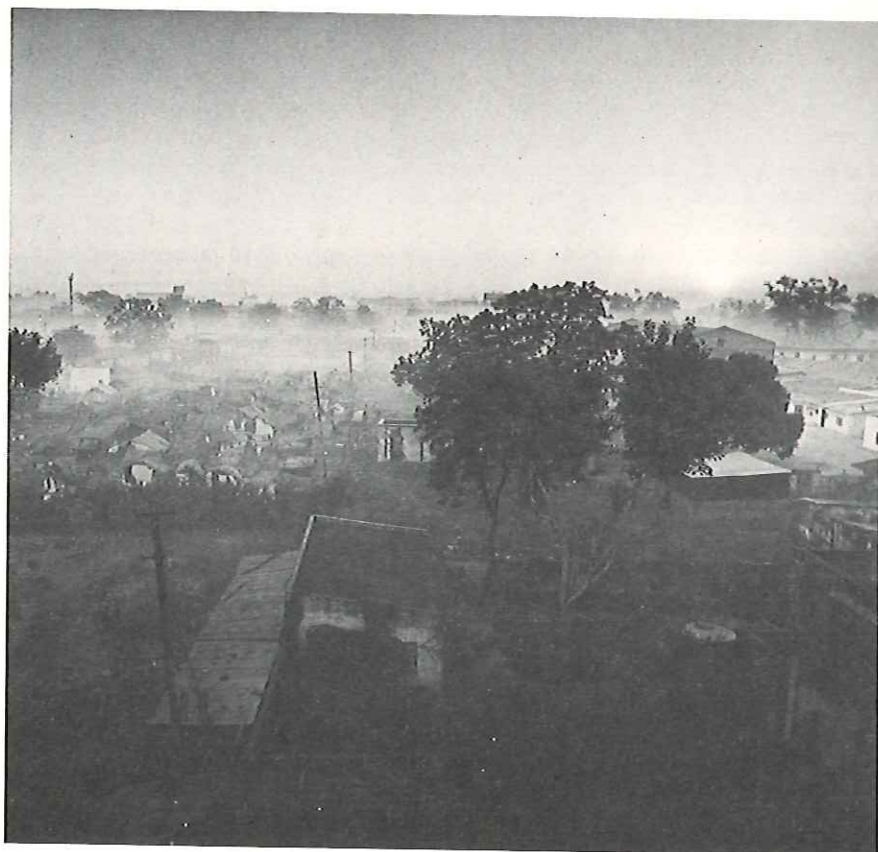


Foto: ANDERS LINDH

Bhopal i Novemberdimma.







# Premiärministern som kackerlacka

**Claes Lindahl: Tusen solar tändes. Intercultures förlag.**

Få böcker har både irriterat och fascinerat mig i samma grad som *Claes Lindahls Tusen solar tändes* (Intercultures förlag), som utspelar sig i ett fiktivt land i tredje världen, en före detta brittisk koloni, en tropisk ö vid ekvatorn med hinduisk befolkningsmajoritet.

Den 400-sidiga romanen är full av spekulativa inslag. Redan inledningen är illavarslande. Den 95-åriga och svårt senile premiärministern Sri Govinda (som en gång ledde befrielsekampen mot britterna) sitter i sängen och bygger av sin egen avföring ett tempel till Krishnas ära. Hans närmast förtrogna är den sensuella unga hushållerskan Uma, som med fullständig lojalitet vårdar honom, som värmer hans kropp till vakenhet med sin, som kryper ner i badkaret med honom...

Men porträttet av Sri Govinda är inte sammansatt av enbart fria fantasier utan också av pigment från högst verkliga indiska politiker. Framförallt har Govinda markerade drag av Mahatma Gandhi, en genuin folklighet, en oförställd äkthet, en platonisk renhet. Folket dyrkar denne Govinda som ett helgon. Han är ingalunda bara senil och gammal utan en person som — i likhet med Gandhi — förkroppsligar en asketisk hållning och en kärleksfull österländsk vishet, i motsats till västerländsk materiell förflockning.

Lindahls roman utgår från ett brett kunnande om asiatisk historia och kultur, framförallt sådan förknippad med den indiska subkontinenten. Han knådar om verkligheten till en vilt fabulerande rövarhistoria. Ut ur texten sticker såväl direktcitat ur Bhagavad-Gita, Karl Marx' Kapitäl och Nya Testamentets Uppenbarelsebok, som verkliga förhållanden i tredje världen.

I en fyllig källförteckning registrerar han de verk som gett honom inspiration och



utgångspunkter till sin berättelse. Och det är just detta som gör *Tusen solar tändes* till något mer än en dussinroman, till en bok som fångar skärvor av tumultisk nutidshistoria, fast i en synbarligen underhållande och uppsluppen form.

Bokens titel är hämtad ur Bhagavad-Ghita, från den kända episod då guden visar sig för Arjuna på slagfältet:

*Om tusen solar tände sig på fästet  
och strålade tillsammans i sin glans,  
då skulle detta knappast återgiva  
den Høge Andens härlighet*

Till saken hör att Oppenheimer, en av atombombens fäder, citerade just denna strof efter att ha bevittnat sprängningen av den första atombomben. Hur Lindahl omformar denna ragnarökskunska i sin roman tänker jag inte avslöja.

Vid det laget har Govinda dött, inte av ålderssvaghet utan som ett offer för en lönnmördare i samband med en ceremoni i religiös trance, den s k *Thaipusamkulten*, en rituell procession där deltagarna går på glödande kol med spjut och krokrokar instuckna i sina kroppar.

Och då har gamarna i landet, av skilda politiska och religiösa schatteringar, redan inlett striden om den politiska makten.

Sedan drygt ett år verkar Svensk-Bhutanesiska föreningen med att främja de vänskapsliga förbindelserna mellan Sverige och kungariket Bhutan samt öka det kulturella utbytet mellan länderna och sprida information. En konkret insats föreningen hittills förverkligat är en utställning om Bhutan som invigdes på Etnografiska museet i Stockholm i december 1987, i närvaro av Bhutans ambassadör **Togbye S Dor ji**.

Dessutom ger föreningen ut en tidning, *Druk Yul*, vars första nummer 1/87 innehöll artiklar om Bhutan av **Sten Sture Paterson**,

En hängiven Krishnadyrkare som Govinda återföds inte hur som helst. Till sin förvåning reinkarneras premiärministern (inspirerat av Kafka förstås) som en kackerlacka och lyckas till slut vinna sin Umans jordiska kärlek på ett helt annat vis än då han som helgon och asket vandrade i människokropp.

Till det som irriterar mig i *Tusen solar tändes* hör att Lindahl jämt tar till de allra grövsta och mest spektakulära byggstenarna till sin historia. Här finns också både språkliga schabloner och psykologiska.

De förra blir tydligast i författarens sexuella fixering. Det här är en bok full av sperma, där männen jämt låter sin sats gå och där kvinnorna dryer av kåthet.

Till de senare hör de flesta av bokens personporträtt, där egentligen bara två av kvinnorna får en djupare egenart, Uma och biståndshustrun Nora. Männen i denna värld är maktgalna knölar och värst av dem är Carl, hög FN-tjänsteman med drömmar om en karriär långt upp i skyskraporna.

Claes Lindahl skrader inte orden då det gäller västerlandets barbari i tredje världen, både i skildringen av olika former för ekonomisk utsugning och vad gäller vår tids utvecklingsbistånd. Hela hans roman genomsyras av ett genuint patos för de förtryckta folkens sak. Han skriver för övrigt utifrån egen erfarenhet av livet i tredje världen, där han som konsult och ekonom för världsbanken arbetat i flera länder under lång tid.

Lindahls heta engagemang och frejdigt fabulerande förmåga gör att jag till slut ändå vill överse med många av bristerna i denna ovanliga debutroman, som är ett livligt och omaka barn med många faddrar och minst tre föräldrar, Bhagavad-Gita, Karl Marx och Tusen och en natt. Det är en bok så fylld av fantastier och fabuleringsglädje att läsningen blir till ett sällsamt äventyr.

**Sören Sommeli**

## Bhutan öppnar sig sakta

Mystiken kring det tidigare slutna bergslandet *Bhutan* ersätts nu alltmer av saklig information om ett intressant land med en medveten utvecklingspolitik. Bhutan, eller *Druk Yul* (Åskdrakens land) som är landets officiella namn öppnar sig sakta mot omvärlden och i takt därmed ökar också omvärldens intresse.

**Arne Georgzén** (som f ö skrev om Bhutan i SYDASIEN 2/85) och **Ruth Hylander**. Den sistnämnda har arbetat i över 4 år med ett vävprojekt i östra Bhutan.

Därutöver har **Ralf Thoresen** studerat den bhutanesiska engelskspråkiga tidningen *Kuensel* under ett års tid — och översatt ett antal intressanta artiklar som ger en viss inblick i vad som sker i landet.

Svensk-Bhutanesiska föreningen hoppas ge ut två nummer om året av *Druk Yul*. Tidningen ingår i medlemskapet, 50 kronor per år, att betalas till postgiro 18 17 81-6.



## Tusen och en rövarhistoria

**Madhur Jaffrey: Den blå guden. Rabén & Sjögren 1987. Illustrationer Michael Foreman. Sv övers Bo Lundin.**

Vilken skön sagobok! *Madhur Jaffrey*, film-skådespelerskan mest känd i Sverige för att ha presenterat indisk kokkonst på TV, har förverkligat en dröm hon haft i många år. Hon har skrivit ned en del av alla de sagor som hon och hennes syskon fick läsa för sig i barndomshemmet i Delhi. Alltid fanns där farmor, mamma eller någon faster redo att underhålla den stora barnaskaran i patricierhemmet med moraliserande sagor och legender som förts ned muntligt genom många generationer.

En del sagor är välkända, som prins Ramas kamp mot den onde demonkungen Ravana, som rövade bort Ramas hustru Sita, medan andra däremot nu för första gången presenteras på svenska. Jaffrey har ordnat historierna så som de berättas vid de religiösa festerna under det hinduiska kalenderåret, som inleds vid vårdagjämningen. Enligt traditionen är det på "mån-dagen" som var och



en av sagorna ska berättas.

Sagorna är fantastiska, fulla av list, slughet och djärvhet, och det är ett nöje att läsa om Krishnas stordåd redan som diande spädbarn och alla andra sagor med gudar och demoner i mänskliga gestalter. *Michael Foremans* utsökta illustrationer förhöjer ytterligare läsglädjen.

Slutligen ska berömmas Madhur Jaffreys personligt hållna förord och kommentarer mellan sagorna där hon berättar om de sammanhang där sagorna berättats och om sin egen uppväxt i det sagoberättande hemmet vid Yamunaflodens strand i Delhi.

**Lars Eklund**

## Att överleva i Calcutta

Om tio år kommer hälften av jordens befolkning att trängas i och kring världens storstäder. Tillväxten är störst i u-länderna där slummen växer snabbast.

Perspektivet låter skrämmande. Men det är inte hopplöst. Det finns kraft hos människorna att skapa sig en tillvaro av värde och värdighet även om hon bara disponerar en trottoarstump att leva på.

För att åskådliggöra detta har journalisten

*Monica Braw* i Tokyo samt *Britt Reuterwall Hörnstedt* från Marieborgs folkhögskola i Norrköping åt SIDA producerat en diaserie med åtföljande texthäfte för framförallt skolor och studieförbund. Diaserien heter "Calcutta — staden som överlever".

Bilderna är tagna av Britt Hörnstedt och Monica Braws man *Juhani Lompolo* ger tillsammans med Braws text en god bild av Calcutta, med dess fattigdom och enorma problem. Enligt officiell statistik lever 32,9 procent av Calcuttas befolkning i slumområden (jämfört med 34,3 proc i stor-Bombay, 31,4 proc i Delhi och 32,1 proc i Madras!) — i siffror räknat mer än 3 miljoner människor. Men Braw/Hörnstedt visar också på det positiva i Calcutta genom att följa ett

människoöde, Agnes, och se staden genom hennes ögon. Det är en möjligheternas stad, politiskt radikal, intellektuellt vital och hoppfull.

Diaserien med ljudkassett och studiehäfte i klassuppsättning kostar 300 kronor, och kan beställas från SIDA, 105 25 Stockholm.

## Tidskrift om indisk kultur tar nytt grepp

Bengaler har i Indien rykte om sig att vara mer intresserade av kultur än andra indiska folk, ett rykte som stått sedan den tid då *Rabindranath Tagore* var Indiens stora litterära namn. Kanske är det just därför som det var en bengalisk ingenjör och poet från Calcutta, nu bosatt utanför Göteborg, som för några år sedan startade den första indiska kulturtidskriften i Sverige.

Mannen var *Gajendra Kumar Ghose*, tidningen hette *Uttor Probashi* och var något så originellt som en litterär kvartalstidskrift på bengali utgiven i Sverige. Efter några års ambitiös utgivning uppstod dock en konflikt med en av tidningens medarbetare, som ledde till att Ghose tvingades lämna tidningen.

Nu har *Gajendra Ghose* kommit tillbaka och startat ett nytt projekt, i samma anda som präglade *Uttor Probashi* från början. Den nya tidningen heter *Uttarapath* (Den nordiska vägen) och det intressanta är att tidningens bredd vidgats betydligt sedan man börjat ge ut två särskilda editioner.

Den ena fortsätter att vara en rent bengalisk kulturtidskrift för invandrare i Skandinavien, medan den andra helt och hållet består av material på svenska och engelska och alltså riktar sig till svenskar och icke-bengaliskunniga indier med ett intresse för indisk kultur.

Varje nummer är fyllt med noveller, dikter och artiklar om konst och musik. Därjämte informerar indiska föreningar i Skandinavien om kulturarrangemang som förevarit.

I det senaste numret, 4/87, hittade jag även intressanta uppgifter om svensken *Karl Hammargren* som reste till Indien på 1890-talet och var den förste europé som kremrades på hindusiskt vis i Calcutta.

Prenumeration på *Uttarapath* kostar 50 kronor (4 nummer) som betalas till postgiro 7 35 36-5. Ange vilken edition du önskar.

**Lars Eklund**



# NOTISER FRÅN SYDASIEN

## BANGLADESH

### Löfte om nyval

Ershad upplöser parlamentet och banar väg för val, rapporterar Far Eastern Economic Review den 17 december, och fortsätter: Ershad kommer att upplösa den nuvarande regeringen inom kort och ersätta den med en ny som han kan komma att kalla sin expeditonsminister. Det är fortfarande för tidigt att spekulera i hur huvuddelen av oppositionen kommer att reagera på en sådan utveckling.

Premiärminister Mouhud Ahmed har försäkrat att nyval kommer att hållas inom 90 dagar från dagen för parlamentets upplösning. Innan en slutgiltigt valdags fastställs kommer regeringen att konsultera valrådet, som slutgiltigt avgör valdagen.

### Nyval utlyst

Valrådet i Bangladesh tillkännagav på fredagen (1/1) att nya parlamentsval kommer att hållas den 28 februari. Samtidigt rapporterades att regeringen sent på torsdagen förbjöd utgivningen av två tidskrifter som uppmanat president Muhammad Ershad att avgå.

De tre oppositionsledarna upprepade på fredagen att de tänker bojkotta valen så länge Ershad kvarstår som president. (AP, Dacca)

## INDIEN

### Missnöjda bönder

I en rad indiska delstater har bönder bildat organisationer som vuxit mycket i styrka och medlemsantal. I mars månad planeras en jättedemonstration i Delhi där krav kommer att resas att böndernas skulder ska skrivas av, att priserna på jordbruksprodukter ska höjas liksom lantarbetarlönerna. (India Today 30/11)

### Köpt seger

Kongresspartiet, som under de senaste åren har förlorat sex delstatsval i rad, har nu vunnit i Nagaland på gränsen mot Burma. Segern var hårfin och ett resultat av röstköp. Kongresspartiet betalade 12 kronor för en arbetarröst och mer om personen var utbildad. Fusk med röstlängder var också utbrett liksom ombudsöstning mot betalning.

Förutom de pengar som partierna satsade beräknas kandidaterna ha investerat omkring en halv miljon kronor var av egna pengar, vilket visar att det finns pengar att tjäna för den som blir vald.

"Var vänlig ta emot kongresspartiets pengar, men rösta på oss," sa en oppositionspolitiker på sin valturné. "Vår seger visar att befolkningen i Nagaland är redo att följa nationens kurs", sa Indiens transportminister. (India Today 15/12)

### Mycket att vinna

De indiska trupperna i Sri Lanka lider förluster och kostar pengar, men har mycket att vinna. Indien har på utländsk mark bekräftat att landet är en regional stormakt. Med sin militära närvaro

har Indien också förhindrat att Sri Lanka fortsätter sitt militära samarbete med Pakistan och Israel eller i framtiden t ex upplåter en örlogsbas åt USA. En ytterligare fördel är att Indien slipper fler flyktingar från Sri Lanka. (India Today 15/12)

### Rajivs järnhand

Rajiv Gandhi talade i början av sin tid som premiärminister om försoning och samförstånd. Nu, efter att i månader ha utsatts för en storm av kritik, har han börjat tala om sin hand av järn. Resultatet är att kritiska byråkrater och oppositionella politiker inom såväl kongresspartiet som andra partier, kläms åt på olika sätt.

Det tydligaste exemplet på Rajivs nya politik är den behandling som tidningen *Indian Express* utsatts för. Tidningen, med sin chefredaktör Arun Shourie, har skarpt kritiserat Rajiv, t ex med anledning av Bofors-skandalen, men får nu betala priset. Alla upptänkliga statliga och kommunala myndigheter har mobiliserats för att straffa tidningen med hjälp av förelägganden, anmälningar och åtal. En mindre strejk på tidningen underblåses av kongresspartiet. De strejkande skyddas av polisen, medan de som vill arbeta grips.

De tydliga politiska motiven till trakasserierna av tidningen ledde till tumult i parlamentet. Eftersom det finns oppositionella också inom kongresspartiet la partiets inppiskare munkavle på sina partibröder under debatten. (India Today 15/12)

### MGR död

Marudur Gopalan Ramachandran, Tamil Nadus premiärminister sen tio år, är död. En unik politisk karriär är därmed slut.

Han kallades MGR och började sin bana som filmstjärna. Han hade roller som det godas förkämpe och det ondas förgörare, en image som han behöll livet ut. Efter ett mellanspel i DMK-partiet bildade han ett eget parti, AIADMK, som kom till makten 1977 efter ett korståg mot korruptionen. Det dröjde dock inte länge förrän MGR drogs in i skandaler.

MGR var en enormt populär och karismatisk ledare med stor fallenhet för populistiska utspel som fri skollunch. Massorna respekterade, älskade och dyrkade honom. Hans fria skolluncher sågs som en gudagåva.

Likt en feodalfurste styrde MGR Tamil Nadu. Han förolämpade administrationen, la munkavel på pressen och gjorde Tamil Nadu till en polisstat.

MGR var inte bara en regional politiker utan också en nationell. Han var kongresspartiets allierade i södra Indien och hans död skapar problem för Rajiv Gandhi. (India Today 15/1)

## PAKISTAN

### Regeringspartiet vann lokala val

Premiärminister Mohammad Khan Junejos Parti, Pakistan Muslim League (PLM) har stärkt sina positioner som ett nationellt politiskt parti genom



att vinna lokala val i de flesta delarna av landet. Fast valen den 30 november officiellt inte var partival, har alla större partier, också Benazir Bhuttos starkaste fäste efter hennes massiva valkampanjer där förra året. Regeringskandidater vann upp emot 70 procent av platserna för Punabs landsbygd och säkrade en majoritet i kommundistrikterna i alla viktiga städer. Också utanför Punjab gjorde PPP svaga val i Baluchistan och i städerna i Sindhprovinns, men säkrade fler platser än väntat i Nord-västprovinns och undvek ett nederlag på landsbygden i Sindh, där partiet är starkt.

PML vann eftertryckligt över PPP i Punjab, den folkrikaste provinsen, som ansetts vara Bhuttos starkaste fäste efter hennes massiva valkampanjer där förra året. Regeringskandidater vann upp emot 70 procent av platserna för Punabs landsbygd och säkrade en majoritet i kommundistrikterna i alla viktiga städer. Också utanför Punjab gjorde PPP svaga val i Baluchistan och i städerna i Sindhprovinns, men säkrade fler platser än väntat i Nord-västprovinns och undvek ett nederlag på landsbygden i Sindh, där partiet är starkt.

Det totala antalet platser som PPP vann är mindre än 20 procent, men partiets ställning som den viktigaste kraften i oppositionen har bekräftats. De stora förlorarna blev de små oppositionspartierna, som fullständigt slogs ut av Bhuttos parti och lokala inflytelserika partier.

Bland landets tre religiösa partier var det bara det ortodoxa Jamaat-e-Islami som lyckades säkra ett fåtal platser i provinserna.





Kriget på Sri Lanka fortsätter liksom flyktingtragedierna.

Foto: Pressens bild

Det förlorade dock kontrollen över Karachi till Muhajir Qaumirorelsen (MQM). Där avgavs rösterna mycket efter etniska intressen, vilket gav en majoritet av kommunstyrelsens 204 platser till MQM, som står som garant för rättigheter åt den dominerande urdutalande delen av befolkningen.

Valen gick förhållandevis fredligt tillväga. Dock dödade 16 personer i de spridda våldsamheter som förekom. Anklagelser om valfusk kom från oppositionen, men togs inte på allvar av politiska observatörer. Även inom oppositionen hördes de som menade att valet i det stora hela gått juste till. (17/12 Far Eastern Economic Review)

själva verket är en ockupation och att indierna kommit för att stanna eftersom man lyckats "lura" Jayewardene till att vända det militärpolitiska läget i Sydasiens till sin fördel.

I intervjun säger Jayewardene också att man ännu inte bestämt sig för om man ska låta skola sitt försvar med indisk hjälp. Angående den tilltagande terrorn i söder säger han att de lankesiska säkerhetsstyrkorna själva kan ta hand om JVP och att JVP kommer att raderas ut inom en månad.

Någon minns kanske att så sa presidenten om tamilgerillan för snart tio år sedan....

## SRI LANKA

### Presidenten förklarar

— Den indiska fredsbevarande styrkan har kommit hit för att skapa fred i norra och östra Sri Lanka. Så snart den tamilska tigergerillan (LTTE) ger upp så kommer indierna att på min uppmaning få ge sig iväg.

Detta förklarar Sri Lankas president Julius Jayewardene i en intervju i den indiska tidskriften India Today. Intervjun har gjorts med anledning av uppgifter om att indiernas närvaro i landet i

### Fredsstyrkan vändpunkt

Trots att kriget ännu inte är slutgiltigt avgjort och trots att Indien förlorat flera hundra man så anses det militära ingreppet i Sri Lanka vara en av de största framgångarna på många år. De indiska soldaterna i Sri Lanka är i indiska ögon ett bevis på att Indien är en regional stormakt. Diplomater och strateger talar om "en vändpunkt" för Indiens regionala och internationella ambitioner.

Operation Pawan (Vind), som Sri Lanka-aktionen kallas, har också fört Indiens politiska och militära ledarskap närmare varandra än på många år. Indiska källor uppger också att man fått ett erkännande från USA eftersom det ligger i USA:s

intresse att få stabilitet i området. Sovjets regeringschef Ryzhkov har offentligt stött Operation Pawan. Även EG gav nyligen sitt stöd till det indolankesiska avtalet.

De indiska trupperna i Sri Lanka uppgick i december till 29 633 man. Uppgifter i januari i år talar om 40 000 man.

### Skott i "vattenlinjen"

Harsha Abheywardene, ordförande för regeringspartiet UNP, mördades tillsammans med sin chaufför och sina livvakter i Colombo den 23 december.

Mordet på Abheywardene måste ha drabbat president Jayewardene hårt eftersom denne var en av de relativt unga inom partiet som stod honom närmast. Abheywardene var presidenten förtrogen i fråga om fredsavtalet med Indien, ett avtal som också stött på patrull på flera håll inom UNP.

Mordet har ytterligare demoraliserat UNP. Det tillskrivs det lilla singalesnationalistiska JVP som med ett 60-tal mord motsatt sig Indienavtalet och varje eftergift till tamilerna eller Indien. Många lokala politiker och partimedlemmar har nu lämnat UNP av rädsla för att falla offer för JVP.

1988 skulle bli det stora valåret i Sri Lanka. Först skulle val hållas till provinsförsamlingarna enligt Indienavtalet. Sedan skulle parlaments- och presidentval hållas. Pessimisterna tror att det inte lär bli några val alls.

### Prisad lankesiska

Den lankesiska författarinnan Nirmali Hettiarachchi har tilldelats förra årets Deutsche Wellepris i litteratur. Den 37-åriga lärarinnan från Colombo fick priset för sin radioberättelse The Lost One.

### Gråtande änkan tillbaka

Förra regeringschefen Sirimavo Bandaranaike har av sitt parti utsetts att ställa upp som kandidat för SLFP i det kommande presidentvalet. Valet måste hållas före januari månads utgång 1989, men ännu vet ingen när eller om valet ska hållas.

### JVP, valen och freden

Det singalesnationalistiska JVP har nyligen krävt att regeringen ska ordna parlaments- och presidentval för att återupprätta freden i landet.

Däremot manar man till bojkott av valen till provinsråd, och man uppmanar regeringen att upplösa fredsavtalet med Indien, kasta ut indierna och ta tillbaka lagen om upprättandet av provinsråd.

### Sammanställning:

Thomas Bibin,  
Kalle Kjellman,  
Bo Lidman



AVSÄNDARE:

SYDASIEN  
Box 1625  
221 01 LUND

UTGIVNINGSPOSTKONTOR:  
LULEÅ 1

POSTTIDNING

BEGRÄNSAD  
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning  
återsänds försändelsen med  
nya adressen på baksidan

# Schack

Schack är från början ett indiskt spel. På sanskrit heter schack *chaturanga*, som på persiska blev *chatrang* och på arabiska *shatranj*. Araberna förde schackspelet till Europa, men de flesta europeiska språk övertog inte arabernas namn på spelet, utan lät *en* pjäs, kungen, ge spelet sitt namn. Av det persiska/arabiska ordet *shah*, kung, blev på svenska schack. Denna språkliga beviskedja för att schack är ett indiskt spel är övertygande och stöds ytterligare av persiska källor.

När en schackspelare hotar sin motståndares kung, ger han honom, enligt en urgammal regel, en muntlig varning. Dagens svenska spelare säger "schack". Han tror sig utropa spelets namn, men säger i själva verket "kung", vilket ju är mer logiskt.

Sanskrit *chaturanga* betyder fyr-lemmad och syftar på de gamla indiska arméerna med sina fyra avdelningar: infanteri, kavalleri, elefanter och hästdragna stridsvagnar. Det var en sådan armé, ledd av en kung med en rådgivare vid sin sida, som blev schackspelets förebild. Arméns delar symboliserades på spelbrädet av pjäser med olika styrka.

Det äldsta indiska belägget för ett spel med namnet *chaturanga* är från omkring 600 efter Kristus. Där nämns dock bara spelets namn och spelplanens, *ashtapada*, vilket betyder åtta-fotad och syftar på brädets 8x8 rutor. Också senare indiska uppgifter om *chaturanga* är mycket torftiga. Vi känner knappt några detaljer om spelet, men troligt är ändå att det hade stora likheter med dagens schack och var dess direkta föregångare.

Från Indien spreds spelet till Persien och vidare ut över arabvärlden, men uppgifterna om schack därifrån är lika gamla och mer detaljerade än de indiska uppgifterna. En persisk källa från 600-talet ger oss pjäsernas namn. På hovet i Bagdad spelades schack omkring år 850. Vi vet namnen på de främsta spelarna och vilka spelöppningar de föredrog. Under denna tid skrevs böcker om schackproblem, som kom att överträffas först långt senare.

Från arabvärlden fördes schack till Italien och Spanien någon gång före år 1000

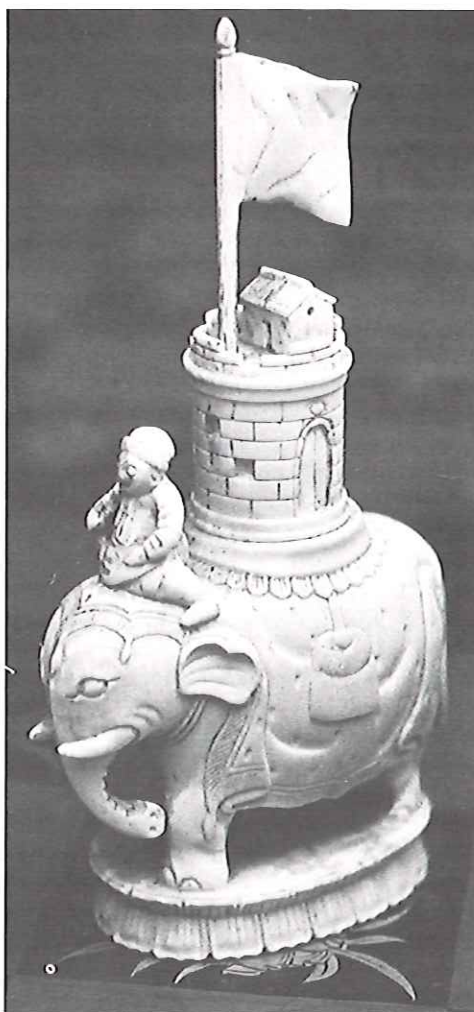


Foto: ANDERS LINDH

kunglig gåva  
från Indien

och därifrån till Europas alla hörn. Möjligen kan också vikingarna ha lärt schack på sina resor i öster.

Under de senaste 1000 åren känner vi schackspelets historia ganska väl. Förutom små förändringar har under denna långa tid schackreglerna bara reviderats en gång. Det gjordes i Europa för ganska exakt 500 år sen. Drottningen, som dittills varit en svag pjäs som bara kunnat röra sig ett steg på diagonalen, fick då den rörelsefrihet hon har idag och förvandlades till brädets starkaste pjäs. Också löparen blev rörligare. En tredje förändring var att en bonde i sitt första drag kunde gå två steg framåt, inte bara ett.

De nya reglerna, som hunnit bli gamla, förändrade pjäsernas inbördes styrka. Schackteorin från hovet i Bagdad blev inaktuell. Spelet blev inte mer sofistikerat, men annorlunda och snabbare. Tidigare hade en spelare i lugn och ro kunnat formera sina styrkor, men med de nya reglerna riskerade han att bli matt redan efter några få drag. (Matt kommer av persiska *mat*, som betyder hjälplös, besegrad. Rockad av ett persiskt ord för stridsvagn.)

Schack är det förnämsta av världens spel. Schack är något mer än bara ett spel och liksom decimalsystemet en av Indiens geniala gåvor till mänskligheten. Decimalsystemet och schackspelet brukar förknippas med varandra. I en känd gammal myt erbjuds schackspelets uppfinnare en belöning av sitt lands imponerande kung. Uppfinnaren ber då om ett sädeskorn på den första rutan, två på den andra, fyra på den tredje osv. Kungen samtycker och blir skyldig 18 miljoner miljoner korn. Den skulden är svår att betala. Utan decimalsystemet hade det varit svårt att ens räkna ut den.

Schack har spelats under minst 1350 år och är idag populärare än någonsin. Pjäsernas namn har ändrats för att anpassa spelet till skilda kulturer. De indiska arméenheter av fotsoldater, kavalleri, elefanter och stridsvagnar motsvaras hos oss av bönder, hästar, löpare och torn. Rådgivaren blev en drottning, men kungen förblev en kung.

Kalle Kjellman